

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Autor(i) / Author(s): Martin Solik - Vladimír Baar
Článok / Article: Koncept 'Ruského sveta' ako nástroj implementácie soft power v ruskej zahraničnej politike
Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

SOLIK, M. – BAAR, V. 2016. Koncept 'Ruského sveta' ako nástroj implementácie soft power v ruskej zahraničnej politike. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 19, č. 1, 2016. ISSN 1335 – 2741, s. 8-47. Dostupné na internete:

<http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/archiv-vydani/2016/1-2016/martin-solik-vladimir-baar.html>.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu Politické vedy. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

KONCEPT 'RUSKÉHO SVETA' AKO NÁSTROJ IMPLEMENTÁCIE SOFT POWER V RUSKEJ ZAHRANIČNEJ POLITIKE

THE CONCEPT OF THE 'RUSSIAN WORLD' AS AN INSTRUMENT OF THE IMPLEMENTATION OF SOFT POWER IN THE FOREIGN POLICY OF THE RUSSIAN FEDERATION

Martin Solik - Vladimír Baar*

ABSTRACT

Phenomenon of the soft power in international relations theory has been quite intensively investigated in recent years. However this research rather reflected the soft power in the Western perception. Specifics of the soft power (and its tools) in the perception of countries such as China Russia or Brazil have been developed only in a few specialized studies. Most of the researchers within the frame of international relations could not imagine effective soft power tools in Russian foreign policy. For this reason was drawn this study. The study deals with a potential of soft power in the Russian concept. Authors of the study analyze broad-spectrum concept known as the 'Russian world'. Through this concept Russia implements its soft power abroad. The authors point out that the Russian concept of the soft power is different significantly compared to the American (the West) model of the soft power and present specific instruments promoting Russian soft power abroad. Success or failure of the concept of the 'Russian world' is subsequently evaluated in the conclusion.

Key words: Russia, The 'Russian World', Soft power, Foreign policy, Russian Identity

Úvod

Štúdia sa sústreďuje na analýzu potenciálu soft power¹ v ruskom koncepte.

---

* PhDr. Martin Solik pôsobí ako akademický pracovník a interný doktorand na Katedre sociálnej geografie a regionálneho rozvoja na Prírodovedeckej fakulte Ostravskej univerzity, Chittussiho 10, 710 00 Ostrava, Česká republika, e-mail: martin.solik@osu.cz.

prof. RNDr. Vladimír Baar, CSc. pôsobí ako vedúci Katedry sociálnej geografie a regionálneho rozvoja na Prírodovedeckej fakulte Ostravskej univerzity, Chittussiho 10, 710 00 Ostrava, Česká republika, e-mail: vladimir.baar@osu.cz.

Tento koncept je analyzovaný prostredníctvom niekoľkých perspektív: 1. prezentovaním a porovnávaním rôznych navzájom sa dopĺňujúcich stratégií ruskej soft power; 2. analyzovaním aktivít vládnych i mimovládnych inštitúcií (vrátane Ruskej pravoslávnej cirkvi), ktoré sa podieľajú na implikácii soft power; 3. prezentovaním dokumentov, týkajúcich sa ruskej soft power. To umožní lepšie pochopiť minulosť, prítomnosť a budúcnosť myslenia ruských vládnucich elít o tom, akým spôsobom by mala byť soft power implikovaná v postsovietskom regióne. Táto štúdia kombinuje metódy diskurzívnej analýzy a analýzy obsahu volenej tak, aby zodpovedali téme, forme a rozsahu práce. Zvolený prístup napomáha odhaliť ruské prvky soft power v tomto regióne a jej rôzne alternatívy – odhaľuje úsilie expertov a rozličných skupín politických teoretikov, ktorí propagujú rôzne poňatia tejto koncepcie pre Rusko. Zároveň umožňuje hovoriť o rozličných konzekvenciách ruskej soft power politiky pre postsovietsky región. Ponúka kritický kontext pre lepšie pochopenie novej zahranično-politickej iniciatívy ruského prezidenta **V. Putina**.

Teoretickým základom tejto práce teda je koncept soft power, na ktorý nadväzuje analýza soft power Ruska – tá je realizovaná primárne prostredníctvom ideí 'Ruského sveta', ktorý je v práci dostatočne prezentovaný. V predloženej štúdii sú využívané logicky takmer výhradne iba kvalitatívne metódy. Pri kvalitatívnych metódach ide predovšetkým o porozumenie analyzovaných fenoménov v ich historickom a kultúrnom kontexte, čo platí aj pre túto prácu. Navyše samotný koncept soft power vyplývajúci zo sily a príťažlivosti kultúry, hodnôt či jazyka je kvantitatívne ťažko merateľný. Štúdia sa detailne zaoberá vzájomne sa dopĺňujúcimi víziami ruskej soft power: konkrétne geoekonomického konceptu 'Ruského sveta', ktorý predložil **P. Ščedrovickij** a **J. Ostrovskij**, či víziou **G. Pavlovskeho** a **S. Černišova**. To napomôže upevniť súčasnú ideu 'Ruského sveta', ktorá dnes dominuje medzi ruskými intelektuálmi uvažujúcimi o soft power, do ucelenej kritickej perspektívy.

Okrem toho sa článok zameriava na vznik a aktivity dvoch významných inštitúcií, ktoré boli vytvorené za účelom zvyšovania vplyvu ruskej soft power v postsovietskom regióne: Špeciálna sekcia prezidentskej administratívy Ruska s názvom *Správa pre medziregionálne a kultúrne vzťahy so zahraničnými krajinami* (rusky: *Upravlenie Prezidenta Rossii po mežregionalnym i kulturnym svjazjam s zarubežnymi stranami*) a *Nadácia Ruského sveta* (rusky: *Fond*

---

¹ V niektorých starších textoch sa pojem *soft power* prekladá to termínu „mäkká sila“ a pojem *hard power* do termínu „tvrdá sila“. V práci však autori budú operovať s anglickým pôvodným termínom.

Russkij Mir). Štúdia sa zaoberá i tým, ako je dimenzia soft power v ruskej zahraničnej politike zastúpená v postsovietskom regióne v oficiálnych dokumentoch a stratégiách.

Samotná práca si dáva za cieľ zodpovedať principiálnu otázku: Čo predstavuje koncepcia soft power pre zahraničnú politiku Ruska – využíva Rusko sofistickovane túto koncepciu na presadzovanie svojich záujmov v blízkom zahraničí? Ako sa prejavuje jej modifikácia oproti klasickému západnému ponímaniu soft power v podaní **J. Nye**ho? V tomto kontexte si práca stanovuje nadväzujúce hypotézy: 1. Rusko prijalo soft power ako nevyhnutný aspekt v rámci zahranično-politickej koncepcie. 2. Ruská vláda nástroje soft power začala aktívne a vedome uplatňovať pod vplyvom nových skutočností a trendov vo svete.

Práca je rozdelená do niekoľkých častí: 1. časť predstavuje teoretické vymedzenie pre samotné ukotvenie štúdie; 2. časť prezentuje stručný historický prehľad, ktorý sa zaoberá nielen ruským pátraním po optimálnej zahranično-politickej koncepcie, ale i redefinovaním národnej identity; 3. časť predstavuje soft power v ruskom ponímaní a v ruskej modifikácii po roku 2004, kedy sa začína o nej verejne diskutovať; 4. časť analyzuje koncepciu 'Ruského sveta' z ideologického hľadiska, ale aj ako nástroj soft power politiky Ruska a 5. časť prezentuje konkrétne nástroje v koncepcii 'Ruského sveta', prostredníctvom ktorých sa Rusko pokúša o realizáciu soft power politiky.

1 Teoretické východiská štúdie – soft power v zahraničnej politike štátu

Koncept soft power predstavil harvardský akademik **J. Nye** na začiatku 90. rokov 20. storočia po rozpade bipolarity v novom mocenskom usporiadaní medzinárodných vzťahov. V tom čase okrem klasického nástroja mocenskej politiky, známeho pod pojmom hard power, ktorý je primárne uplatňovaný prostredníctvom vojenskej a ekonomickej sily či nátlaku, uvažoval i o „mäkkých“ nástrojoch moci, ktoré spočívajú vo využívaní nenásilných postupov a princípov. Tie by mali byť atraktívne pre druhú stranu, a zároveň by mali viesť ku kooperácii. **J. Nye** definuje tento koncept „*predovšetkým ako schopnosť jedného aktéra ovplyvniť chovanie ostatných. Soft power v jeho chápaní pracuje s príťažlivosťou a nie s nátlakom, ako je tomu v prípade hard power.*“ (Flanderová, 2013) Z toho vyplýva, že autor usiloval o určitú alternatívu, realizovateľnú demokratickým spôsobom, nie nátlakom. Prezentoval, že

Spojené štáty americké nemusia vždy vyvíjať nátlak na ostatných aktérov, aby presadili svoje záujmy, ale že ostatní aktéri sú ochotní ich nasledovať dobrovoľne, na základe atraktivity či príťažlivosti kultúry, politických hodnôt či morálnych postojov, ktorými formujú mienku a presvedčenie druhých. V súčasnom premenlivom medzinárodnom systéme sa jedná o schopnosť, ktorej význam je ďalekosiahly a termín soft power sa postupnými krokmi stáva významnou súčasťou koncepcie sily v medzinárodných vzťahoch.

Do 90. rokov minulého storočia bol totiž koncept moci – teda schopnosť dosiahnuť to, čo od druhých chceme – vnímaný z rýdzo realistického pohľadu. Hlavnou tézou v systéme, kde boli dve superveľmoci bolo, že štát môže donútiť druhých aktérov k súhlasu s určitým svetonázorom prostredníctvom vyhrážok podporených vojenskou silou, ekonomickými sankciami, či inými donucovacími prostriedkami. (Nye, 2011)

J. Nye definoval tri primárne zdroje soft power: „*kultúra (tam, kde je príťažlivá pre ostatných), politické hodnoty (pokiaľ sa nimi elity riadia doma i v zahraničí) a zahraničná politika (pokiaľ ju ostatní vnímajú ako legitímnu a majúca morálnu autoritu).*“ (Nye, 2011, s. 84) Okrem toho sa autor domnieva, že kultúra a ideológia potrebujú mať dostatočnú atraktivitu, aby si zaistili skutočne pozitívne prijatie. „*V prípade, že štát dokáže prezentovať svoje hodnoty ako medzinárodné normy, umožní mu to potom ľahko presvedčiť ostatných o pozitívach svojho jednanja. Dokonca potom ani nemusia využívať žiadne ďalšie podporné presvedčovacie nástroje, pretože ostatní aktéri mocenského systému uvedené hodnoty považujú za prirodzené a univerzálne.*“ (Flanderová, 2013) I z tohto hľadiska je koncept soft power v dnešnej dobe globalizačných moderných informačných technológií, kultúrnej expanzie a efektívnej diplomacie čoraz viac progresívnejším a účinnejším mocenským nástrojom. Samotný **Nye** argumentuje, že tento koncept je len ďalšou tvárou moci a nie je preto v priamom rozpore s realistickou paradigmatou. Doslova tvrdí, že „*medzi realizmom a mäkkou mocou nie sú žiadne kontradikcie. Soft power nie je forma idealizmu alebo realizmu. Je to jednoducho forma moci, jedna z ciest, ako dosiahnuť výsledky, ktoré chceme.*“ (Nye, 2011, s. 82)

Nyeho koncept soft power sa, samozrejme, stal predmetom záujmu množstva analytikov, ktorí ho následne kriticky skúmajú, prehodnocujú či modifikujú. Skúma ho napríklad **G. M. Gallarotti**. Ten používa namiesto pojmu 'atraktivita' pojem 'náklonnosť' (anglicky: *endearment*), ktorý volí ako reprezentatívny pojem. Ďalším rozdielom je zaradenie do teórie medzinárodných vzťahov. Zatiaľ čo **Nye** nenachádza rozpor medzi soft power a

realizmom, **Gallaroti** ju zaraďuje do neoliberalistickej a konštruktivistickej teórie.² Odlišnejší pohľad od pôvodného výkladu **J. Nyea** predstavujú **D. Ronfeld** a **J. Arquilla**. Prvým základným rozdielom je, že soft power nespájajú výhradne len s atraktivitou – zahrňuje aj nepríťažlivé a nepríjemné spôsoby dosahovania cieľov. Obaja autori však predpovedajú v budúcnosti nárast soft power vo svete. Sú autormi konceptu „noopolitiky“³, ktorý predstavuje alternatívny prístup k reálpolitike (Meričková, 2014).

Na druhej strane sa vyskytujú autori, ktorí kritizujú preceňovanie využiteľnosti soft power v medzinárodnej politike. Medzi takýchto autorov patrí napríklad **C. S. Gray**, ktorého tézou je, že význam vojenskej moci, napriek tomu, že v súčasnosti sa neuplatňuje (resp. uplatňuje oveľa ťažšie), stále pretrváva a nie je o nič menej dôležitá, ako v minulom období. Podľa **Graya** soft power ako súčasť zahraničnej politiky predstavuje viac doplnok hard power, ako jej náhradu. (Meričková, 2014) K myšlienke o doplnujúcom charaktere sa hlási napríklad aj **R. Joch**, ktorý opisuje soft power ako závislú od hard power.⁴

Koncepcia soft power bola však z dlhodobého hľadiska často spájaná výlučne s kultúrou a ideami Západu, resp. západnej civilizácie, čo do značnej miery limitovalo túto koncepciu. Mnohí autori ju spájali a spájajú výlučne s myšlienkami demokracie, ľudských práv, liberalizmu, západného životného štýlu, ktoré sú na základe určitej príťažlivosti dobrovoľne akceptované a prijímané verejnosťou vo väčšej časti sveta. Na základe tejto charakteristiky sa tradične spájala predovšetkým so Spojenými štátmi americkými, pretože jej liberálne poňatie demokracie a kultúra sa stali určitou globálnou paradigmou. Navzdory tomuto vymedzeniu sa však niektoré regionálne mocnosti v dôsledku

---

² Aj v jeho koncepte zostáva štát racionálnym aktérom, avšak so snahou maximalizovať zisk (čo je v rozpore s relatívnym ziskom z pohľadu realizmu). „Pre dosiahnutie najlepších individuálnych výsledkov (podľa toho ako sa skončí hra), je treba dosahovať žiaduce kolektívne výsledky.“ (Meričková, 2014, s. 189) Základmi soft power sú tak kooperatívna stratégia a kolektívny záujem.

³ „Noopolitika“ sa zakladá na nemateriálnych zdrojoch moci – informáciách a vedomostiach (na rozdiel od mocenskej politiky, ktorá spočíva na tvrdej moci a materiálnych zdrojoch ako jej hlavných zložkách). Do popredia sa dostávajú „nešťatní aktéri, ktorí zdôrazňujú úlohu informačnej soft power pozostávajúcej z vyjadrovania myšlienok, hodnôt, noriem a etiky prostredníctvom všetkých dostupných prostriedkov.“ (Meričková, 2014, s. 189 - 190)

⁴ Príklad nachádza v Spojených štátoch amerických za čias R. Reagana: „Budovanie jeho mohutnej hard power išlo ruka v ruku s ideologickou ofenzívou v prospech slobody a demokracie, teda s rozvíjaním soft power. Táto soft power by však bola bez hard power nedôveryhodná“, čo podporuje aj pozorovaním, že „súčasnú oslabenie hard power za prezidenta B. Obamu je sprevádzané i stratou americkej soft power vo svete.“ (Joch 2013)

stúpajúceho trendu soft power – predovšetkým štáty spoločenstva BRICS⁵ – usilujú využívať rôzne nástroje soft power (avšak v ich vlastnej špecifickej modifikácii), geopolitický vplyv a politicko-ekonomickú diplomaciu, ktorých účelom je zmena svetového poriadku v budúcnosti. Rusko ako jedna z krajín spoločenstva BRICS sa od nástupu prezidenta **V. Putina** vo zvýšenej miere pokúša o realizáciu konceptu soft power vo svojej zahraničnej politike.

2 Rozdielne zahranično-politické stratégie Ruska do roku 2004. Pokusy o redefinovanie ruskej identity

Ako bolo uvedené v úvode, primárnym aspektom tejto štúdie je poukázať na to, akým spôsobom využíva Rusko koncepciu soft power vo svojej zahraničnej politike a aké konkrétne nástroje v tejto koncepcii využíva. Najskôr sa však musí upriamiť pozornosť na to, akým spôsobom sa formovala zahraničná politika Ruska po rozpade Sovietskeho zväzu, respektíve či mala vôbec prostriedky na samotnú implementáciu soft power.

Na začiatku 90. rokov minulého storočia bola zahraničná politika v Rusku, počas obdobia prezidenta **B. Jeľcina**, nesúrodá a nekonzistentná z dôvodu hľadania novej identity v systéme medzinárodných vzťahov. Počas studenej vojny bolo totiž Rusko jednou z dvoch veľmocí s globálnymi ideologickými aspiráciami, ktoré mohlo realizovať prostredníctvom početných inštitúcií a ľudských zdrojov. Rozpadom impéria a s ním súvisiacej straty veľmocenského postavenia sa situácia zmenila. Z mnohých dôvodov Rusko nebolo schopné počas 90. rokov 20. storočia jednoznačne a koncepcne sformulovať predstavu o tom, aké má vlastne záujmy v medzinárodnom systéme medzinárodných vzťahov, a akými prostriedkami je schopné svoje ciele zrealizovať. Ako píše **F. Chovanec** „na koncepciu ruskej zahraničnej politiky existovali koncepcne ucelené smery, ktoré diametrálne odlišne chápali minulosť, prítomnosť i budúcnosť Ruska a jeho zahraničnopolitickej orientácie.“ (Chovanec, 2004, s.14) Zánik totalitného režimu odkryl i ideové a hodnotové vákuum a spôsobil krízu ruskej identity. Ako podotýka **M. Horemuž** „príznačné pre toto obdobie sa stalo hľadanie odpovedí na otázky 'Kto sme?' a 'Čo chceme?', ktoré súviseli s vlastnou identitou.“ (Horemuž, 2009, s. 135) Aspekty hľadania vlastnej štátnosti

---

⁵ BRICS je označenie spoločného hospodárskeho a vojenského zoskupenia krajín Brazília, Rusko, India, Čína a Južná Afrika. Jedná sa o päťicu rýchlo sa rozvíjajúcich krajín, ktorých rastúci mocenský potenciál narušuje rovnováhu vo svetovom politickom systéme, čím ohrozujú záujmy súčasného hegemóna – USA, a sú jeho vyzývateľom.

sú zdôraznené, napr. aj v zahranično-politických dokumentoch tzv. prechodného obdobia: „Hlavné zásady vojenskej doktríny v Ruskej federácii.“⁶

Za účelom takých politických projektov ako Spoločenstvo nezávislých štátov (ďalej len SNS), alebo zahranično-politické koncepty známe pod pojmom „blízke zahraničie“ či „krajanská politika“ museli ruské politické elity predovšetkým vytvoriť adekvátne podmienky, ktoré mali byť založené na atraktívnej ideológii, a ktoré by mali byť podporované efektívnymi inštitucionálnymi kapacitami. (Maliukevičius, 2013) Toto malo byť pre Rusko prvoradé, ak chcelo byť prítlačlivé pre postsovietsku spoločnosť z dlhodobej perspektívy. Bola to však komplikovaná a náročná úloha nielen preto, že **Jel'cinova** administratíva sa sústredila spočiatku na vnútorné politické a ekonomické reformy, ale aj preto, že krajina sa vydala, i keď nescelo, západným kurzom. Ten bol v Rusku presadzovaný predovšetkým skupinou ruských politických elít sústredených okolo vtedajšieho prvého ministra zahraničných vecí Ruska **A. Kozyreva** (v úrade 1991 - 1996).⁷ Inými slovami, ruská politická elita na začiatku 90. rokov 20. storočia nepotrebovala alternatívnu ideológiu pre postsovietsky región. Rusko samotné bolo totiž ovplyvnené západným myslením, resp. západnou soft power, teda víziou liberálneho demokratického Ruska, ktoré by sa malo stať súčasťou integrovaného západného spoločenstva.

V tomto kontexte je však potrebné zdôrazniť, že „Atlantisti“, ktorí mali začiatkom 90. rokov minulého storočia na ruskú zahraničnú politiku relatívne veľký vplyv, predstavovali v skutočnosti skôr úzku skupinu vplyvných štátnych úradníkov a intelektuálov bez širšej spoločenskej podpory.⁸ Vo všeobecnosti

---

⁶ Označenie prechodného obdobia znamená, že ide o obdobie stanovenia ruskej štátnosti, uskutočnenia demokratických reforiem, formovania nového systému medzinárodných vzťahov. Dokument bol rozpracovaný na zasadnutiach Rady bezpečnosti Ruskej federácie (RB RF) 3. marca a 6. októbra 1993. Na svojom zasadnutí 2. novembra 1993 RB RF odobrila dopracovaný dokument. Potvrdený bol 2. novembra 1993 Dekrétom prezidenta Ruskej federácie č. 1833. (Horemuž, 2009)

⁷ „Neozápadníci“ argumentovali že Rusko je civilizačne súčasťou západnej civilizácie. Kozyreva zahraničná politika vychádzala z premisy, že Rusi postupne znova získajú štatút svetovej veľmoci a to vytvorením strategického partnerstva s USA. Kozyrevovi stúpenci predpokladali, že Spojené štáty americké budú potrebovať a podporovať silné a stabilné Rusko, čím by sa zvýšila globálna bezpečnosť a pokračovalo sa v procesoch odzbrojovania. Táto koncepcia zahraničnej politiky nazývaná i „atlantizmus“, bola sprvoti podporovaná i B. Jel'cinom. (Chovanec, 2004)

⁸ Tento fakt potvrdzujú napríklad i voľby do Štátnej dumy Federálneho zhromaždenia Ruskej federácie, ktoré sa konali v decembri 1993. Tieto voľby vyhrala Liberálne-demokratická strana Ruska (LDPR), ktorej predsedom je V. Žirinovskij, a ktorá je označovaná za krajne pravicovú a populistickú stranu, zastávajúcu pozície ruského nacionalizmu a imperializmu. LDPR získala 22,9

liberálne myšlienky v zmysle západnej politickej filozofie, ako hodnota slobody v politickom, ale i ekonomickom slova zmysle, nikdy nemali (a aj preto v súčasnosti nemajú) v Rusku žiadnu tradíciu ani podporu. Hľadanie identity v zahraničnej politike Ruska v tomto období najlepšie odzrkadľuje aj oficiálny politický dokument, ktorý vypracovalo Ministerstvo zahraničných vecí RF v decembri 1992 pod názvom *Koncepcia zahraničnej politiky Ruskej federácie* (rusky: *Koncepcija vnešnej politiki Rossijskoj Federacii*). V tomto dokumente sa uvádza, že „*prebieha zložitý problém hľadania novej politickej identity.*“ (Horemuž, 2005, s.42)

Paralelne so snahou o zapojenie Ruska do európskeho prostredia podporovaného demokratickými silami sa v Rusku začala v značnej miere rozvíjať diskusia o vlastnej, neeurópskej identite, ktorá nadväzovala na ruský intelektuálny diskurz z 19. a prvej polovice 20. storočia.⁹ V dôsledku postupného oslabovania myšlienky zapojenia Ruska do európskych štruktúr,¹⁰ vyrastal nový strategický plán. Jeho podstatou boli tradične silné civilizacionistické myšlienkové prúdy, ktoré Rusko definovali ako separátnu, od Európy oddelenú civilizáciu. Z toho vyplýva, že Rusi si od začiatku 90. rokov 20. storočia znovu pripomínali slavianofilské koncepcie a nanovo prepracovávali eurázijské vízie,¹¹ ktoré im vracali pocit veľkosti i dôstojnosti. Táto intelektuálna a ideologická debata bola podstatným procesom, ktorý sa premietal i do zahraničnej politiky, aj keď bol skôr jej ideovým pozadím. Postupne sa znižoval vplyv prózapadne

---

% hlasov a 59 kresiel. Treťou najsilnejšou stranou sa v týchto voľbách stali komunisti, ktorí dosiahli 12,4 % hlasov a 32 kresiel. Obdobná situácia nastala vo voľbách decembri 1995, kedy sa stala víťazom volieb Komunistická strana Ruskej federácie (KPRF) so ziskom 22,30 % hlasov. (Tuminez, 2000)

⁹ Jednalo sa o ideologický spor medzi tzv. „západníkmi“ (kritizovali nevoľníctvo a samoderžavie v cárskom Rusku) a slavianofilmi (odmietali „západnícke“ tendencie a ruské odlišnosti od európskej kultúry nepovažovali za zaostalosť, ale naopak za prednosť).

¹⁰ Predovšetkým v dôsledku plánovaného rozširovania NATO o novovzniknuté štáty v Európe nastala v druhej polovici 90. rokov 20. storočia zmena v tom smere, že vzrástla úloha silových rezortov na úkor vplyvu ministerstva zahraničných vecí. Kremľ postupne prešiel na pozície striktného odmietania akýchkoľvek snáh v tomto smere. Vo februári 1995 obvinil Jeľcin Kozyreva z toho, že „*cestou partnerstva so Spojenými štátmi a ostatnými západnými krajinami nedokázal zabrániť rozširovaniu NATO.*“ (Chovanec, 2004, s. 22)

¹¹ *Eurazianizmus bol ideovo-filozofickým hnutím ruskej medzivojnovej exilovej inteligencie, ktoré hlásala nové učenie opierajúce sa o kritiku nielen bolševikov, ale najmä cárskeho systému. Hlavnou črtou pôvodného aj súčasného eurazianizmu je ponímanie Ruska ako entity, ktorá nie je ani európska, ani ázijská, ale eurázijská. Učenie vyzýva k potrebe spájať národy rôzneho etnického pôvodu na teritóriu Ruska - Ázie, pričom dominancia patrí ruskému národu, ktorý vystupuje ako ich zjednotiteľ.* (Ištók 2009)

orientovaných síl a nositeľov univerzalistických a liberálnych myšlienok.¹² **A. Kozyrev** napriek svojej prozápadnej orientácii nedosiahol to, čo bolo hlavným cieľom: „*obnoviť strategické pozície Ruska vo svetovej politike vrátane postavenia v Európe, to jest v úlohe tesného spojenca a strategického partnera Spojených štátov.*“ (Chovanec, 2004, s. 22)

Vo všeobecnosti je možné súhlasiť s tvrdením, že v zahraničnej politike Ruska minimálne v druhej polovici 90. rokov 20. storočia jednoznačne prevládala geopolitika, resp. myšlienkové školy a prúdy vychádzajúce z jej predispozícií.¹³ Práve geopolitika a realizmus – ostatne „*geopolitika historicky reflektuje a ťahne k realistickej, resp. jej reanimovanej neorealistickej paradigme*“ (Horemuž, 2010 s. 115) – výrazne dominovali v ruskom zahranično-politickom a bezpečnostnom diskurze, ale aj v medzinárodných vzťahoch. Tieto školy vychádzali z premisy, že „*základnými aktérmi vo svetovej politike sú štáty, ktoré dôsledne sledujú svoje národné záujmy. Ochrana týchto záujmov a zaistenie národnej bezpečnosti sa stali primárnym cieľom pre ruské politické elity. Podľa ich názoru v medzinárodných vzťahoch má význam len sila, a stabilné systémy medzinárodnej bezpečnosti skladajúce sa len ako výsledok balansovania sil.*“ (Horemuž, 2010, s. 121)

Inherentným dôsledkom civilizacionizmu bola myšlienka multipolárneho sveta, o ktorej hovoril už na začiatku 90. rokov minulého storočia práve **A. Kozyrev**, váhu jej však dal až nový minister zahraničných vecí **J. Primakov** (v úrade 1996 - 1998). Doktrína **J. Primakova** vychádzala z eurazianizmu. Bol zástancom idey že „*Rusko ako svojbytný kultúrny a civilizačný okruh na pomedzí Európy a Ázie ma usilovať v prvom rade o zisk pozície dominantnej regionálnej mocnosti. Až ako regionálna mocnosť môže usilovať o uznanie a ďalšie ašpirácie mimo okruh svojich prvoradých záujmov a kontroly.*“ (Kuchyňková et al., 2006, s. 28) To znamená, že **Primakovova** doktrína sa usilovala o obnovenie veľmocenského postavenia Ruska, avšak inými prostriedkami ako **Kozyrev**: získaním pozície regionálnej mocnosti, víziou

---

¹² Éra atlantizmu a A. Kozyreva sa symbolicky skončila v decembri 1995, kedy bolo zasadnutie NATO. Na ňom bolo vydané komuniké, ktoré obsahovalo plán rozšírenia Aliancie do strednej Európy

¹³ V samotnom Rusku vzniklo v 90. rokoch minulého storočia viacero geopoliticky orientovaných vedeckých ústavov a pracovísk na vysokých školách. Vyšlo a vychádza mnoho kníh s geopolitickým zameraním, v periodikách sa objavuje množstvo článkov i rozsiahlejších štúdií. V ruskej Štátnej dume bol vytvorený výbor pre geopolitiku. Významnými geopolitickými predstaviteľmi (majúcimi vplyv na zahraničnú politiku, predovšetkým v druhej polovici 20. storočia) boli predovšetkým S. Karaganov, G. Arbatov, A. Sergunin či A. Mitrofanov

multipolárneho sveta – budovanie viacerých „centier“ moci okrem USA, Číny, Indie a samozrejme Ruska – a posilňovaním a rozvíjaním vplyvu tam, kde ho ešte nemali Spojené štáty americké – v postsovietskom priestore. Okrem multipolárnosti bola **Primakovova** politika aj multivektorová a predovšetkým pragmatická,¹⁴ preto nástupom **J. Primakova** môžeme hovoriť o zárodkoch soft power v zahraničnej politike Ruska.

Na tomto mieste je však potrebné uviesť, že koncept multipolárneho sveta považujú Rusi do značnej miery za vlastný, pretože už v 70. rokoch 19. storočia rozpracoval podobný koncept teoretik slavianofilstva **N. Danilevskij**. Ten svet rozdelil na 13 kultúrno-historických okruhov s tým, že „Európa“ podľa neho nie je nič viac ako „románsko-nemecký historicko-civilizačný okruh“ lokalizovaný na západnom polostrove veľkej pevniny. Slabo organizované, alebo z iných dôvodov väčšími celkami pohltené národy označuje **Danilevskij** za „etnografický materiál“, ktorému príslušnosť k väčšiemu celku (civilizácii) poskytuje bezpečie i historický zmysel. Rusko bolo pre neho jadrom a hegemonom slovanskej, ale i širšej pravoslávnej civilizácie. (Danilevskij, 2011)

Po odstúpení **B. Jel'cina** v roku 1999 nastúpil do úradu ruského prezidenta vtedajší predseda vlády **V. Putin**. Jeho prvoradou ambíciou bolo stabilizovať a centralizovať¹⁵ politickú a ekonomickú situáciu v krajine a predovšetkým zaplniť ideologické vákuum. Slovom **G. Pavlovského** „*Putinovou prvotnou úlohou bolo rekonštrukcia samotného Ruska, jeho identity, a neskôr pracovať na ruskej vonkajšej ideológii a jeho budúcej vízii soft power.*“ (Maliukevičius, 2013, s. 85) Za pomoci efektívnych autoritárskych metód sa mu to podarilo za relatívne krátke časové obdobie. V prvej polovici roku 2000 bola zároveň prijatá i nová koncepcia národnej bezpečnosti i zahraničnopolitická doktrína. Koncepcie „*už predstavovali určité 'premostenie' vedúce zahraničnú politiku Ruska do novej etapy, ktorá v pragmatickom a realistickom zmysle 'zmierňuje' a syntetizuje niektoré postuláty eurazianizmu predstavujúce vyjadrenie*

---

¹⁴ Primakov sa sústredil na to, aby sa vyhol otvorenému stretu so Spojenými štátmi americkými. Na druhej strane sa však snažil Spojeným štátom americkým dokázať, že Rusko je jednou z vplyvných geopolitických mocností, a že je preto v záujme Washingtonu dobrovoľne sa rozhodnúť pre partnerstvo s Ruskom a ponechať mu v európskych záležitostiach a v bývalom sovietskom priestore voľnú ruku. Rusko však bolo prinútené v roku 1997 zmieriť sa s rozširovaním NATO bez toho, aby získalo právomoc spolurozhodovať v otázkach európskej bezpečnosti a právo veta (aj napriek Primakovovmu značnému úsiliu). (Thomová, 2013)

¹⁵ Už v máji roku 2000 V. Putin rozdelil územie RF na sedem supraregiónov (administratívnych okruhov). Na čele každého takéhoto supraregiónu bol vymenovaný prezidentov zmocnenec, ktorý je zodpovedný priamo prezidentovi Ruska.

životných záujmov Ruska s určitými konceptmi, na ktoré sa odvolávali 'západníci' v prvých rokoch ruskej samostatnosti (prednosť ruskej ekonomiky a soft power pred zdrojmi hard power, obzvlášť zdrojmi globálneho dosahu), opäť však predovšetkým s dôrazom na presadzovanie ruského záujmu.“ (Kuchyňková et al., 2006, s. 43) S týmto „centristickým“ zahranično-politickým vymedzením Ruska na začiatku 21. storočia súhlasil i **A. P. Cygankov**, ktorý v tomto kontexte spájal **V. Putina** a **G. Pavlovského** s „Euro-východným trendom v zahraničnej politike“ a v ideologickom kontexte umiestnil Putina „medzi západníctvom **Kozyreva** a eurazianizmom **Primakova**.“ To znamená, že zahraničná politika Putina „musela reprezentovať európske a východné myšlienky v rovnakom čase.“ (Maliukevičius, 2013, s. 85)

V. Putin a jeho tím najbližších spolupracovníkov sa rozhodol presadiť v Rusku špecifickú „novú“ štátnu ideológiu. Tento razantný krok súvisel predovšetkým so skutočnosťou, že v priebehu 90. rokov minulého storočia sa ukázala „jednoznačná disonancia medzi statickou geopolitickou teóriou, ktorá nemohla byť úspešne zasadená (aplikovaná) do dynamicky sa formujúceho medzinárodno-politického a bezpečnostného rámca. Okrem toho geopolitika ako ideologická náhrada marxizmu-leninizmu síce pomáhala zadefinovať medzinárodno-politické postavenie Ruska, ale na vnútorné potreby a problémy ruskej spoločnosti sa ukázala fakticky nepoužiteľnou, nakoľko bola svojim zameraním orientovaná do minulosti.“¹⁶ (Horemuž, 2010, s. 122)

Ústup geopolitiky po roku 2000 súvisel aj s nástupom dvoch sofistikovaných ideologických dimenzií – „antifašizmu“ a „riadenej demokracie“ (neskôr známej pod pojmom „suverénna demokracia“), ktoré boli vytvorené vtedajšími vplyvnými kremľskými ideológmi (predovšetkým **G. Pavlovskij**¹⁷), a ktoré mali sledovať presné ciele: napomáhať Kremľu budovať vnútornú identitu, odôvodniť vnútornú, ale i zahraničnú politiku a stať sa ideologickým základom pre novú soft power víziu. V kontexte soft power je práve pojem suverénnej demokracie¹⁸

---

¹⁶ Geopolitické koncepcie a úvahy v Rusku v prvých prípadoch v 90. rokoch 20. storočia nereflektovali reálny stav. Podľa týchto teórií malo Rusko ovládať strategické geografické priestory sveta a malo byť globálnou veľmocou. Realita však bola značne odlišná a Rusko stagnovalo po politickej, ekonomickej či bezpečnostnej stránke. Dôležitú úlohu zohrala i skutočnosť, že s geopolitikou ako takou sa nevedeli vnútorne identifikovať ani samotní občania v Rusku a novú ideológiu prijať za 'svoju'. (Horemuž, 2010)

¹⁷ G. Pavlovskij sa po nástupe V. Putina do funkcie prezidenta stal jeho politickým poradcom – kremľským politickým technológom.

¹⁸ „Riadená demokracia“ bol dlho všeobecne uznávaný a akceptovaný termín, ktorý v rokoch 2000 - 2006 slúžil na označenie politického režimu v Rusku za prezidentovania V. Putina. V roku 2006 sa

významným elementom, pretože v politickej oblasti stelesňuje osobitú „hodnotu“ ktorou môže byť príťažlivá pre postsovietske autoritatívne (nedemokratické a neliberálne) režimy. Prostredníctvom suverénnej demokracie sa autoritatívni lídri vo svete usilovali neutralizovať jednak vonkajšie vplyvy, ale i vnútorné občianske protesty volajúce po zmene režimu. Hodnoty, obzvlášť v zmysle hodnôt ľudských práv, boli a sú v Rusku kontroverznou témou a nie sú ani typickou pôvodnou ruskou hodnotou. Nemohli byť preto zdrojom obdivu a zdrojom ruskej atraktivity. Tvorcovia soft power v Rusku si uvedomovali, že Rusko môže svoju soft power získať len z toho, čo je skutočne ruské. Preto bol na objednávku Kremľa vytvorený práve pojem „suverénnej demokracie“.

Avšak suverénna demokracia mala a má v prvom rade ideologicky slúžiť na legitimizovanie moci **V. Putina**, a zároveň odôvodniť jeho vládnutie a nevyhnutnosť suverénnej demokracie s poukazaním na osobitosti a špecifiká ruského politického systému. Vznikla s cieľom vypracovať oficiálnu štátnu ideológiu, ktorá tiež mala dať definitívne zabudnúť na politicky chaotické 90. roky minulého storočia. V rámci suverénnej demokracie ako určitej pragmatickej ideológie sa nosnou myšlienkou stáva legitimizovanie posilnenia postavenia štátu a jeho štruktúr (administratívy, byrokracie, armády, tajných služieb, vojensko-priemyselného komplexu, palivovo-energetického komplexu) vo všetkých oblastiach politického, spoločenského, hospodárskeho a kultúrneho života.¹⁹ Na druhej strane v zahraničnej a bezpečnostnej politike, slovami **A. Dulebu**, suverénna demokracia nie je nič iné iba inými slovami vyjadrená predstava multipolárneho sveta, v ktorom je Rusko jedným z nezávislých pólov svetovej politiky. (Duleba, 2008)

Na druhej strane mal i koncept „antifašizmu“ napomáhať Rusku v novej epoche, pod **V. Putinom**, prezentovať seba samého ako „skutočnú Európu“, ako „antifašistickú ríšu“ bojujúcu za ideály a hodnoty Európy (na rozdiel od „falošnej Európy“, ktorá je reprezentovaná novými členskými štátmi EU.²⁰ Antifašizmus sa postupne stal nielen centrom vnútornej ruskej identity, ale

---

začal používať nový termín „suverénna demokracia“, ktorý prvýkrát použil a zdôvodnil vtedajší hlavný ideológ Kremľa a prvý zástupca šéfa prezidentskej administrácie V. Surkov. (Duleba, 2008)

¹⁹ A. Duleba zhrnul túto koncepciu nasledovne: „Rusko je nezávislá demokratická krajina, najmä v tom zmysle, že samo seba definuje ako demokratickú krajinu (má všetky základné demokratické inštitúty: voľby, politické strany, parlament a pod.), avšak inštitúty musia byť nastavené tak, aby nespochybnili mocenskú suverenitu Ruska, t. j. vládu ruského národa na jeho vlastnom území.“ (Horemuž, 2009, s. 141)

²⁰ Tie Kremel obvinil s „kolaborácie s fašistickým a nacistickým režimom a revízie Druhej svetovej vojny.“ (Maliukevičius, 2013, s. 86)

taktiež európskou časťou svojej zahraničnej politickej ideológie. (Maliukevičius, 2013) Téma „antifašizmu“ sa stáva ústrednou myšlienkou i v roku 2005 (pri oslave 60. výročia Dňa víťazstva nad fašizmom) v domácej i zahraničnej politike a zostáva na vrchole agendy až do súčasnosti.²¹

Z toho vyplýva, že prezidentovi Putinovi sa podarilo prekonať chaotické 90. roky 20. storočia, stabilizovať politickú a ekonomickú situáciu v krajine pomocou autoritatívnych nástrojov a zaplniť ideologické vákuum prostredníctvom dvoch osobitých koncepcií: antifašizmu a riadenej, resp. suverénnej demokracie. Koncept soft power však v ruskej zahraničnej politike ešte nebol zaužívaný. To sa začalo meniť od roku 2004.

3 Koncept soft power v ruskej zahraničnej politike po roku 2004

Ako bolo uvedené, úvahy o koncepcii soft power v Rusku nevstúpili do ruského akademického a politického diskurzu počas **Jelčinovho** obdobia v 90. rokoch minulého storočia, ale až v 21. storočí. V roku 2004 po tom, čo **J. Nye** rozvinul svoje ďalšie úvahy týkajúce sa tejto koncepcie vo svojej publikácii *Soft power: prostriedky k úspechu vo svetovej politike* (v origináli: *Soft power: The Means to Success in World Politics*), začali uvažovať ruskí akademici a výskumníci, zväčša pôsobiaci na západe, a nie v Ruskej akadémii, o limitoch soft power v ruskom koncepte. Jedným z prvých týchto vedcov bola **F. Hillová** a spomínaný **A. P. Cygankov**. Obaja autori videli v ruskej energetickej a ekonomickej politike súvis s koncepciou **J. Nyeho**. Prezentovali širokú interpretáciu ekonomického nátlaku (ktorý je v tradičnom západnom ponímaní chápaný ako hard power) ako príklad ruskej soft power. V rovnakom čase sociálno-politické zmeny, ktoré sa udiali v Gruzínsku, na Ukrajine či Kirgizsku prinútili ruských akademikov a ruské politické elity zaoberať sa fenoménom soft power oveľa serióznejšie a intenzívnejšie.²² (Maliukevičius, 2013)

---

²¹ Fašizmus sa podľa komunistickej ideológie stal univerzálnym zlom. Na druhej strane o bolševických zločinoch sa buď mlčalo, alebo sa, ako napríklad Katynský masaker, dlhé desaťročia pripisovali Nemcom. Okrem toho pojem 'fašizmus' je v ruskom ponímaní značne modifikovaný. V ruskom kontexte sa tento termín používa vo zvýšenej miere predovšetkým na zneváženie a diskreditáciu oponenta (Ukrajina je toho jasným príkladom), a nie ako označenie na základe jednaní a politickej ideológie.

²² Takzvané farebné revolúcie boli vnímané ako potenciálne ohrozenie autokratického ruského zriadenia. Ruský prezident V. Putin počas príhovoru 18. marca 2014 (pri príležitosti pripojenia Krymu k Ruskej federácii) poukázal na to, že „farebné revolúcie“ v blízkom ruskom zahraničí sú

Skutočne, pokiaľ boli v Gruzínsku či na Ukrajine pri moci politické elity typu **E. Ševarnadzeho** či **V. Janukovyča**, Rusko nemalo ambíciu meniť jestvujúce status quo. Tieto režimy boli predovšetkým skorumpované, okrem iného i ruskými finančnými prostriedkami, ale predovšetkým politickými elitami, ale Moskve vyhovovali. Boli anticipované a ľahko čitateľné, resp. zachovávali a „petrifikovali“ stav, to jest nevyvíjali snahu (iba deklaratórnu) o integráciu do západných štruktúr, pričom sa usilovali primárne o udržanie vlastnej moci. V tomto prípade Rusko udržiavalo nadštandardné diplomatické aktivity so svojimi susednými štátmi, nad ktorými však malo mocensko-politický, kultúrny, ale i ekonomický vplyv. Séria „farebných revolúcií“ však tento stav mala zmeniť. Ambície nových proeurópskych politických elít na Ukrajine či Gruzínsku boli jasné: odklon od ruského vplyvu a integrácia bez Ruska. Moskva začala strácať svoj mocenský dosah vo „svojej“ nárokovanej sfére vplyvu.

V zahraničnej politike Ruska to následne znamenalo naviazanie kurzu na tvrdšiu stratégiu **J. Primakova**. Jedným z prvých krokov bolo uznanie Abcházska a Južného Osetska de jure (Baarová, 2015).²³ Okrem toho Rusko predstavilo dve koncepcie, ktoré na seba nadväzovali, a ktoré hodlalo zdokonaľiť a implementovať: koncepciu ruskej soft power a krajanskej politiky v „blízkom zahraničí“.²⁴ Ruské politické špičky boli totiž presvedčené, že tieto udalosti boli vyvolané a podnecované Spojenými štátmi americkými s cieľom ohroziť a destabilizovať ruské sféry vplyvu v postsovietskej oblasti. V tomto smere sa ešte viac prehĺbili rozdiely medzi Ruskom a Spojenými štátmi americkými. Keď ruský prezident **V. Putin** prehlásil pamätný výrok, že „rozpad ZSSR bol najväčšou geopolitickou katastrofou 20. storočia“ (Osborn, 2005), jeho vyhlásenie nielenže zatraslo naivným predpokladom o demokratizácii Ruska, ale nepriamo poukázalo na komplex zo Spojených štátov amerických.²⁵ **G. Pavlovskij** už v roku 2005 avizoval revíziu ruskej zahraničnej politiky v postsovietskom regióne. V kontexte nových globálnych výziev a ambícií

---

chápané ako „nepriateľský proces voči Rusku“ a zdôraznil, že „týmto krajinám boli vnucované štandardy, ktoré nijako nezodpovedali ani ich spôsobu života, ani tradíciám, ani kultúre týchto národov. Nakoniec namiesto demokracie a slobody nastal chaos, vzplanutie násilia, rad prevratov...“ (Obraščenie prezidenta RF...,2014)

²³ A výrazne tvrdšou ukážkou nového kurzu bola anexia Krymu a podpora donbaských separatistov v roku 2014.

²⁴ Zárodky koncepcie krajanskej politiky sa objavili v Rusku už v roku 1999.

²⁵ Ten je v ruskom národnom myslení hlboko zakorenený a je spojený s prehrou Sovietskeho zväzu v studenej vojne. Tento výrok bol predovšetkým chápaný ako výraz nostalgie po imperiálnej ruskej veľkosti.

dôrazne presadzovať ruský vplyv v postsovietskom regióne prehlásil: „(doterajší) koncept ‘blízkeho zahraničia’ je mŕtvy ... Rusko v súčasnosti prehodnocuje svoju politiku v postsovietskom priestore a upravuje mechanizmy pre jej implementáciu.“ (Socor, 2005) Poradca ruského prezidenta zjavne reagoval na skutočnosť, že počas poslednej dekády 20. storočia sieť krajanských organizácií v postsovietskom regióne pôsobila bez ucelenej jednotnej ideológie a vízie. To malo za následok, že táto neefektívna politika nielenže obmedzila rozvoj soft power, ale mohla narušiť i vyhliadky pre nadchádzajúce roky.

Ako reakciu na „Oranžovú revolúciu“ a následné zvolenie **V. Juščenka** za prezidenta Ukrajiny si Moskva vyhradila právo presadzovať svoje ciele vytváraním vzťahov s politickými silami v postsovietskom regióne, s vládnucimi elitami, ale i s opozíciou. Navyše vyjadrenia **G. Pavlovského** napovedali, že ruské autority budú mať v úmysle konkurovať v aréne občianskej spoločnosti v postsovietskom regióne. „Rusko bude mať určite ambíciu nadväzovať spoluprácu naprieč celým politickým spektrom v krajinách SNŠ s vládnymi predstaviteľmi, s opozíciou, vrátane mimovládnych organizácií, demokratických organizácií a systémových politických skupín ... Moskva má v úmysle využívať svoje mimovládne organizácie, rovnako tak ako vládne agentúry, za účelom nadviazania spolupráce s politickými silami v postsovietskom regióne.“ (Polegkyi, 2011, s. 12) Ako píše **O. Polegkyi** „ruskí lídri sa poučili z toho, že hrubá manipulácia nemusí byť vždy dostatočná na udržanie moci, a že mimovládne organizácie môžu iniciovať a uskutočňovať revolúciu či prevrat.“ (Polegkyi, 2011, s. 12) Rusko začalo vyvíjať konkurenčnú a „kontrarevolučnú“ ideológiu, podporovať vládou zriadené a kontrolované mimovládne organizácie, využívať najmodernejšie webové technológie, exportovať svoju vlastnú značku politického a ekonomického vplyvu. Aktivity mimovládnych organizácií sú jedným z nástrojov, ktoré Rusko začalo využívať doma i v zahraničí za účelom ovplyvnenia verejnej mienky obyvateľstva.²⁶ (Kudors, 2010) Na druhej strane začal postupne **V. Putin** s obmedzovaním mimovládnych organizácií

---

²⁶ Rusko sponzoruje aktivity rusko-priateľských asociácií a združení v zahraničí na rôznych úrovniach, v závislosti od situácie v príslušnej krajine a náklonnosti politických autorít voči Kremľu. Táto politika zahŕňa podporu proruskej občianskej spoločnosti (od podpory kultúrnych klubov prezentujúcich ruský folklór, cez podporu mládežníckych organizácií či think-tankov až po financovanie proruských politických strán). Rovnako tak začalo mať Rusko ambíciu ovplyvňovať (prostredníctvom priameho či nepriameho nátlaku) i politické rozhodnutia politikov v zahraničných krajinách.

v samotnom Rusku. Ten po svojom návrate do prezidentského kresla (máj 2012) vystupňoval obmedzovanie mimovládnych organizácií (financovaných neruskými zdrojmi) v Rusku.²⁷

Absencia „proruských“ vlád si vyžadovala zvýšenú pozornosť a nutnosť zintenzívnenia kultúrnych väzieb, ktoré by mali viazať obyvateľov v celom regióne. Začlenenie soft power do ruskej zahraničnej politiky bolo použité predovšetkým ako obranné opatrenie voči vonkajším vplyvom. Avšak nebolo o nič menej expanzionistické. Akýkoľvek náznak „*poeurópsťenia, ktorý sa objaví u susedov Ruska, je putinovcami vnímaný ako ohrozenie existencie ich krajiny. Z toho plynie posadnutá snaha mať pod kontrolou 'blízke zahraničie' i záujem zabrániť v ňom rozvoju demokratických inštitúcií.*“ (Thomová, 2013) Zmena formulácie bola prezentovaná v roku 2004, kedy **V. Putin** v prejave argumentoval, že „*Rusko nevyužíva dostatočne dobre historické kredity dôvery a priateľstva a úzke väzby, ktoré spájajú národy našich krajín.*“ (Luxmoore, 2014, s. 92) Ruský prezident vyzýval na upevnenie ruskej ideologickej stability prostredníctvom posilnenia kultúrnych väzieb s bývalými provinciami a predovšetkým s ruskými diaspórami. Toto bolo obzvlášť viditeľné v nasledujúcich rokoch v baltskom regióne, kde znalosť ruského jazyka, kultúry a existujúce obchodné väzby viedli k tomu, čo **A. Grigas** nazýva termínom „*kremeľsko-priateľské siete vplyvu.*“ (Luxmoore, 2014, s. 92)

Soft power ako nový prístup v ruskej zahraničnej politike (r: *mjadkaja sila*) bol prvýkrát spomenutý v Správe Ruskej zahraničnej politiky za rok 2007. O rok neskôr aktuálny ruský minister zahraničných vecí **S. Lavrov** (v úrade od roku 2004) v interview vládných ruských novín *Rossijskaja gazeta* ozrejmil, že vzťahy Moskvy s ruskými krajinami majúcimi trvalý pobyt mimo hraníc Ruska budú rozvíjané na základe princípov soft power. (Kudors, 2010) V roku 2008 bola podpísaná ruským prezidentom **D. Medvedevom** nová koncepcia ruskej

---

²⁷ Putin podporil prijatie série zákonov v roku 2012 obmedzujúcich činnosť mimovládnych organizácií a zahŕňajúcich povinnosť pre organizácie financované zahraničím niesť označenie „zahraničný agent“. K tomuto kroku pristúpil po rozsiahlych protestoch proti jeho vláde na prelome rokov 2011 a 2012, z ktorých podpory obvinil americké ministerstvo zahraničných vecí. Zároveň sa začala viesť bezprecedentná kampaň za účelom diskreditácie neziskových organizácií v médiách kontrolovaných štátom. Celkovo (júl 2015) Ministerstvo spravodlivosti zaregistrovalo 81 mimovládnych organizácií ako „zahraničných agentov“, 7 z nich neskôr zrušili tento status. 5 nových mimovládnych organizácií pridali na zoznam len v júli 2015, medzi inými aj 'Golos-Ural', ktorá je súčasťou celonárodného zoskupenia, ktoré dohliada na voľby, ako aj dve ľudsko-právne mimovládne organizácie. (Rusko začína písať...,2015)

zahraničnej politiky. Tento koncept prezentuje Rusko „ako jedno z politických centier, ktoré je pripravené vytvárať a implementovať medzinárodnú agendu.“ (Polegkiy, 2011, s. 12) Koncepčný dokument takisto hovorí i o myšlienke 'Ruského sveta', ktorý by mal podľa dokumentu „vyjadrovať túžbu globalizovať ruskú kultúru a lingvistické hodnoty, rovnako ako prirodzené želanie splniť morálnu povinnosť podporovaním krajanov Rusov.“ (Polegkiy, 2011, s. 12) Ruský analytik **F. Lukjanov** reagujúc na nový dokument zdôraznil, že „Prístup Ruska vo vzťahu k bývalým sovietskym krajinám nie je ideologický, ale politický – presnejšie geopolitický. Rusko ... sa snaží posilňovať svoju pozíciu na národnej úrovni a demonštrovať svoju silu, ktorá nie je ideologická, ale realizovaná geopolitickým nástrojom.“ (Volovoj, 2008)

Koncept soft power v ruskom ponímaní následne prezentoval i samotný ruský prezident. Ten počas predvolebnej kampane pred prezidentskými voľbami v marci 2012 vo svojom článku s názvom *Rusko a meniaci sa svet* (v origináli: *Rossija i menjajuščijsja mir*) záujem o soft power zhodnotil rýdzo pragmaticky ako „matricu nástrojov a metód na dosiahnutie politických cieľov bez použitia zbraní, ale tým, že sa vyvíjajú informačné a iné páky vplyvu.“ (Putin, 2012) Tiež definoval soft power ako „posilňovanie ruského jazyka, aktívnu propagáciu ruského pozitívneho imidžu v zahraničí a schopnosť integrovať Rusko do globálnych informačných tokov.“ (Persson, 2014, s. 20) Porovnávajúc koncepciu **J. Nyeho** a definície **V. Putina** možno usúdiť, že americký akademik poukazuje na atraktivitu ako kľúčový fundamentálny prvok soft power, zatiaľ čo ruský prezident hovorí o nátlaku a „pákach“ vplyvu.

Krátko po opätovnom uvedení do prezidentského úradu **V. Putin** podpísal dekrét č. 605 (vydaný v máji 2012) s názvom „O opatreniach na implementáciu zahraničnej politiky Ruskej federácie“ (rusky: *O merach po realizacii vnešnepolitičeskogo kursa Rossijskoj Federacii*). Tento dekrét mal značný význam v súvislosti s koncepciou soft power. Dekrét „opätovne zdôrazňuje kontinuitu ruskej zahraničnej politiky, ktorá bude naďalej podporovaná kľúčovými princípmi pragmatizmu, otvorenosti, multivektorovosti a postupným napredovaním. ... Autorita Ruska je na medzinárodnej scéne daná nielen faktormi ako vojenská a ekonomická moc a kultúrny vplyv, ale taktiež postojmi a základnými smernicami, ktoré sú koherentné a osobité.“ (Denisov, 2012, s. 10) Okrem toho tento dekrét vo výraznej miere poukazuje na možnosti prehlbovania eurázijskej integrácie, zdôrazňuje ekonomický význam eurázijskej ekonomickej integrácie a zmieňuje sa o možnosti zapojenia bývalých sovietskych republík do euroázijského integračného zväzu pod vedením

Ruska.²⁸

Neskôr, v júli 2012 ruský prezident usporiadal stretnutie za účasti diplomatických veľvyslancov a stálych zástupcov v medzinárodných organizáciách, kde zdôraznil, že „*soft power je predovšetkým o presadzovaní svojich záujmov a politik prostredníctvom presvedčenia a vytvárania pozitívneho vnímania niečej krajiny, založenom nielen na materiálnom úspechu, ale taktiež na duchovnom a intelektuálnom dedičstve.*“ (Shakirov, 2013) Táto definícia potom poukazuje na to, akým spôsobom by malo Rusko svoj kultúrno-duchovný vplyv uplatňovať v zahraničí, primárne za pomoci vládou riadených cirkevných a kultúrnych organizácií.

Výrazná zmienka týkajúca sa soft power sa spomína i v zahranično-politickej koncepcii Ruska, ktorá bola prijatá vo februári 2013. V nej sa termín soft power spomína ako stále významnejší nástroj v zahraničnej politike Ruska. Koncepcia opisuje soft power ako „*komplement ku klasickej diplomacii ... soft power by mohla byť využitá ako nástroj zasahovania do vnútorných záležitostí štátov okrem iného prostredníctvom financovania humanitárnych projektov a projektov týkajúcich sa ľudských práv v zahraničí.*“ (Persson, 2014, s. 20)

I napriek tomu, že koncepcia soft power nebola v ruskej zahraničnej politike spočiatku využívaná a nemala nejakú dlhodobejšiu tradíciu, kremľskí provládni analytici sa utvrdzujú v tom, že samotné Rusko disponuje množstvom priaznivých faktorov, ktoré mu napomáhajú implementovať svoj vplyv do susedských štátov: prítomnosť početnej ruskej menšiny v týchto štátoch;²⁹

---

²⁸ Eurázijský zväz je integračná vízia ruského prezidenta V. Putina. Jeho zárodkom sa malo stať vytvorenie rusko-bielorusko-kazašského Jednotného ekonomického priestoru od 1. januára 2012. Práve budovanie najskôr Colnej únie (2009) a následne Jednotného ekonomického priestoru malo vytvoriť predpoklady pre budúci vznik Eurázijského ekonomického zväzu. Ambícia bola bude postupne zvyšovať počet členov Colnej únie a Jednotného ekonomického priestoru vďaka plnohodnotnému pracovnému zaradeniu Kirgizska a Tadžikistanu. Vytvorenie vlastného ruského ekonomického integračného projektu (forma economickej ruskej soft power) je reakciou Moskvy na politiku Východného partnerstva, ktoré má ambíciu rozširovať hodnoty (európske) a ekonomické na postsovietskom priestore.

²⁹ Podobne ako v Rusku samotnom, i vo všetkých postsovietskych štátoch absolútny počet i podiel Rusov trvale klesá a v mnohých sa stáva marginálny – v kaukazských štátoch, Tadžikistane, ale podľa posledných odhadov i v Turkménsku a Uzbekistane podiel klesol pod 2 %. O viac ako 40 % sa podiel Rusov znížil v Kazachstane (23,7 %). Takže, paradoxne, najvyššie podiely vykazujú v Lotyšsku (26,9 %) a Estónsku (25,2 %). Po anexii Krymu ich podiel klesol na Ukrajine pod 14 %, v ostatných štátoch potom pod 10 %. Celkovo ich v postsovietskych štátoch zostáva okolo 14 miliónov (Ukrajina 6,3, Kazachstan 3,7, Bielorusko 0,8, Uzbekistan 0,6, Lotyšsko 0,5). (Coalsen, 2014)

„spoločná“ história; kultúrna a jazyková blízkosť; závislosť od ruských energetických zdrojov a v niektorých prípadoch i od ruskej ekonomiky. Mäkké nástroje Kremľa teda zahŕňajú: kultúrno-jazykové a vzdelávacie programy vrátane štipendií pre zahraničných študentov; financovanie a kontrolovanie proruských médií v blízkom zahraničí; pravoslávna diplomacia; bezvízový styk s chudobnejšími krajinami postsovietskeho regiónu, čo umožňuje ich ľahší prístup na ruských pracovný trh. (Tafuro, 2014)

Postupným vyčlenením Ruska ako samostatnej civilizácie, nech už je jej definícia akákoľvek, Rusku umožňuje vymedziť sa voči univerzalizmu Západu. Toto zdôrazňovanie civilizačnej špecifickosti Ruska je prízvukované neustále vrcholnými ruskými politickými predstaviteľmi. Výkonný riaditeľ Nadácie Ruského sveta **V. Nikonov** prehlásil: *„Naším bezprostredným cieľom je nájsť osobitnú identitu, uvedomiť si už konečne, že sme separátna civilizácia, ktorá sa nepodobá žiadnej inej. Máme vlastnú cestu rozvoja, našu kultúru, tradície a zvyky a ich význam nesmie byť podceňovaný.“* (Polegkyi, 2011, s. 16)

Rusko sa v súčasnej dobe usiluje o dosiahnutie atraktivity a príťažlivosti (v duchu podstaty soft power) pre okolitý svet nielen propagovaním kultúrno-jazykových pravoslávnych atribútov, ale i ochranou konzervatívnych a kresťansko-morálnych hodnôt. Postavenie Ruska ako samostatnej civilizácie mu umožňuje odmietat' civilizačné hodnoty Západu. Jedná sa predovšetkým o systematické spochybňovanie ideológie „západnej demokracie“ – liberálnych hodnôt a demokratických princípov, ktoré sú Ruskom prezentované ako dekadentné. Okrem toho to Rusku umožňuje vytvárať aliancie s ostatnými „civilizačnými okruhmi“, najlepšie proti Západu a univerzalistickým myšlienkam. Civilizacionistická vízia dostala vyjadrenie v modernej zahraničnej politike Ruska, kedy myšlienka multipolárneho sveta ako náhrada bipolárneho sveta a alternatíva ku unipolárnemu západocentrickému svetu, Rusku ponúkla preformátovanie „koncertu“ do globálnych rozmerov a dala mu priestor pre manéver v praktickej zahraničnej politike.

Takéto konanie je viditeľné najmä v čase napätej situácie na Ukrajine, kedy sa svet opätovne začína polarizovať na Západ a Východ. Rusko sa snaží o získavanie spojencov (napríklad zoskupenie BRICS) a nadobúda sympatie nielen okolitých štátov, ale i mnohých Európanov, vrátane vrcholových politických reprezentantov, najmä v južnej a strednej Európe (Slovensko, Česko, Maďarsko či Grécko sú ostatne toho jasným príkladom). Pre značnú časť spoločnosti v uvedených štátoch je typická výrazná antipatia postavená na antiamerikanizme a antiliberalizme vo všeobecnosti.

4 'Ruský svet' ako nástroj soft power politiky Ruskej federácie

Termínom 'Ruský svet' sa vo všeobecnosti nerozumie len početná ruská diaspora v zahraničí, ale predstavuje taktiež ideologický koncept ruskej kultúry a jej misie vo svete. Debata o ňom sa rodila už v 90. rokoch 20. storočia (**Ščedrovickij, Ostrovskij, Tiškov, Skrinnik, Poloskova, Narochnickaja**). V polovici prvej dekády 21. storočia boli úvahy týchto intelektuálov postupne akceptované a stávali sa súčasťou reformulovanej zahraničnej politiky Ruska. Od tohto obdobia začalo Rusko sofistikovane pracovať na posilnení svojej vlastnej atraktivity v susedstve. Ruskou stratégiou sa stala ambícia eliminovať západnú soft power v postsovietskom regióne prezentovaním samého seba ako alternatívneho modelu. Ďalším argumentom ruských elít pre vytvorenie novej koncepcie bola dlhodobá neschopnosť vypracovať efektívnu politiku týkajúcu sa kooperácie s ruskou diasporou v zahraničí, o ktorej hovoril i **G. Pavlovskij**.³⁰

Okrem zmeny vedenia na Ministerstve zahraničných vecí Ruska (nástup Primakova), prispeli dve významné udalosti k tomu, aby bola vypracovaná ucelená ideologická „nezápadná“ koncepcia. 1. Rusko čelilo závažnej ekonomickej kríze (vrcholiacej v roku 1998), ktorá spôsobila, že drvivá väčšina ruskej spoločnosti a politické elity odmietli liberálne ekonomické a sociálne reformy, ktoré v Rusku neboli úspešne realizované.³¹ 2. Čoraz väčšia konfrontácia americkej a ruskej diplomacie. Okrem rozširovania Severoatlantickej aliancie a riešenia čečenského problému, na ktorý americkí predstavitelia permanentne upozorňovali, to bol predovšetkým konflikt v bývalej Juhoslávii. Tieto dve udalosti vytvorili podmienky na zahájenie serióznej diskusie ohľadom alternatívnych koncepcií a zahranično-politických stratégií v rámci postsovietskeho regiónu. Koncepcia 'Ruského sveta' či „rusofilstva“ sa stala ústredným motívom soft power v zahraničnej politike **V. Putina**, preto je

---

³⁰ O. Pologkij píše vo svojej štúdií, že práve ruská diaspora v zahraničí sa nestala tým „hnacím motorom“ ruského rozvoja v ekonomických a iných sférach, na rozdiel od čínskych či indických komunit. Aj preto bolo nutné niečo pozmeniť. (Pologkij, 2011)

³¹ Ruské ekonomické problémy boli špecifické už aj v tom, že je to obrovská krajina, s obrovskými regionálnymi rozdielmi a riešenie tak náročnej úlohy, akou bola transformácia hospodárstva a zavedenie trhového mechanizmu, bolo pre vtedajších ekonómov niečo nové a nepoznané. Hoci pri ekonomických reformách vychádzali hlavne zo štúdií a z teórií západných ekonómov, ktorí však mali reálne skúsenosti s trhovým mechanizmom z praxe, ruskí ekonómovia tieto skúsenosti nemali a nikdy predtým sa nezaoberali problémami transformácie z centrálne riadenej ekonomiky na trhovú. (Slobodniková, 2010)

potrebné zamerať sa na korene tejto koncepcie od začiatku.

Prvá skupina expertov bola spájaná s ruským magazínom „Soobščenie“ (v preklade oznam, oznámenie). Neskôr vytvorili projekt s názvom *Russkij archipelag* (v preklade: Ruské súostrovie). V ich ponímaní je archipelag, respektíve súostrovie prepojeným reťazcom ostrovov, ktoré môžu byť zjednotené nielen geograficky, ale rovnako tak politicky, sociálne a kultúrne. Iniciátori „Ruského súostrovia“ interpretovali tento projekt sociálneho budovania siete ako *Russkij mir* (v preklade: Ruský svet). (Maliukevičius, 2013) Najvýznamnejšími analytikmi v tejto skupine boli predovšetkým **P. Ščedrovickij** a **J. Ostrovskij**. Na konci 90. rokov minulého storočia predložili svoju víziu integrálneho 'Ruského sveta'. V ňom sa nachádza rovnaký (rovnocenný) počet 'Rusov' v rámci i mimo hraníc moderného Ruska. Autori identifikovali ako základný kameň 'Ruského sveta' ruský jazyk. Vychádzajúc z nemeckého filozofa **J. G. Herdera** je **Ščedrovickij** presvedčený, že „*kultúra môže byť pochopená a rozpoznaná len prostredníctvom svojho nosiča – jazyka.*“ Trvá na tom, že „*tí, ktorí hovoria po rusky v každodennom živote tiež myslia rusky, a výsledkom je, že konajú rusky.*“ (Kudors, 2010, s. 3) **Ščedrovickij** vo svojom článku „*Humanitárne nástroje a reálna politika*“ zastával konštruktivistický prístup. Naznačil, že integračné politické koncepcie by mohli byť vytvorené z humanitárnych nástrojov, médií a vzťahmi s verejnosťou (anglicky: public relations) a na konci budú mať skutočné politické konzekvencie. **Ščedrovickij** a **Ostrovskij** videli 'Ruský svet' ako geoeconomický politický koncept,³² ktorý by mohol byť atraktívny pre postsovietsky región.

Druhá skupina intelektuálov, ktorá ovplyvnila koncept 'Ruského sveta', spolupracovala na vydaní série kníh ruskej filozofie a politického myslenia nazvanej „*Inoe*“ (v preklade: Iné). V roku 1997 táto skupina vytvorila *Russkij žurnal* (v preklade: Ruský žurnál) jeden z najstarších a politicko-myšlienkových webových portálov v Rusku. Táto skupina je známa predovšetkým autormi ako **G. Pavlovskij** a **S. Černišov**. Obohatili koncept 'Ruského sveta' o myšlienku

---

³² Ščedrovickij bol zástancom geo-ekonomického konceptu 'Ruského sveta'. Poukazoval na rastúci význam neštátnych aktérov, napríklad nadnárodných korporácií, alebo siete diaspór v svetovej politike a ekonomike. Uznáva globalizáciu ako dlhodobý historický trend, ktorý – bez ohľadu na jej kritiku či pozitívny postoj – je potrebný vziať do úvahy pri vypracovaní politických stratégií. Ščedrovickeho geo-ekonomická škola považuje 'Ruský svet' za *typ sieťovej štruktúry diaspórových organizácií, ktoré predstavujú rôzne druhy ekonomických záujmov, ktoré môžu napomáhať modernizácii Ruska.* (Polegkyi, 2011, s. 16)

„nadržodného Ruska“. Pre oboch autorov sa stal najdôležitejším aspektom v tomto kontexte charakter informačných sietí a ich vzájomného prepojenia. Ruský jazyk spolu s internetovým technológiami sa mali stať základom novej dimenzie 'Ruského sveta'. Prezentovali ideu „Novej nadnárodnej Rusi“. Túto myšlienku prevzali z „*nadržodných globálnych korporácií, ktoré presadzujú svoje aktivity a záujmy všade po svete, ale zároveň sú úzko prepojené v rovnakom čase.*“ Koncept 'Ruského sveta' vnímali ako „*úplne moderný koncept, ktorý by mal byť založený na internetových technológiách a projektov týkajúcich sa sociálnych sietí.*“ (Maliukevičius, 2013, s. 82) Úvahami **G. Pavlovskeho** prvýkrát neboli ruskí krajanovia už viac ponímaní ako obyčajní, či statický nástroj ruského tlaku v postsovietskom regióne, ktorý bol až doteraz značne priehľadný a nekonceptný.

Ďalšiu koncepciu „transnárodného Ruska“ rozpracoval i analytik **V. Tiškov**. Ten predpokladá, že len niekoľko krajín môže vytvoriť „svet“: transnárodnú a transkontinentálnu komunitu, ktorá vznikla spojením ľudí patriacich k nejakému štátu a prejavujú lojalitu k jeho kultúre. Takýto „svet“ má Španielsko, Francúzsko, Čína a Veľká Británia. **V. Tiškov** súčasne vyzdvihuje špecifický charakter 'Ruského sveta' – jeho spojenie s dedičstvom supranacionálneho štátu s mnohými rozdielnymi etnikami a jazykmi. (Polegkyi, 2011)

Ruský prezident deklaroval svoju podporu koncepcii 'Ruského sveta' počas Kongresu ruských krajanov v roku 2001. Pôvodne však bol tento koncept rozvinutý paralelne, ale nezávisle od oficiálnej ruskej krajanovej politiky. Ihneď po **Putinovom** nástupe k moci sa táto skutočnosť zmenila – idea 'Ruského sveta' bola uvedená ako oficiálna línia ruskej zahraničnej politiky. Od tejto doby je ruská kultúrno-lingvistická skupina považovaná za hlavný determinant, ktorý patrí do veľkého 'Ruského sveta'. Jeho hranice nie sú striktné vymedzené. Toto stanovisko následne umožňuje ruským federálnym orgánom zamerať svoju politiku „ochrany krajanových záujmov“ v rozsiahlej skupine zahraničných krajín, kde sa nachádzajú krajanovia a efektívne a flexibilne ju prispôbovať meniacim sa okolnostiam. **Putinov** prejav v októbri 2001 na kongrese krajanov žijúcich v zahraničí podporoval tento prístup: „*Pojem 'krajan' sa rozhodne netýka len právnej kategórie ... Od samého začiatku sa koncept Ruského sveta šíri za geografické hranice Ruska, a dokonca i za etnické hranice Ruska.*“ (Kudors, 2010, s.3) V roku 2010 podpísal vtedajší ruský prezident **D. Medvedev** novelu federálneho zákona štátnej politiky Ruska voči krajanom žijúcim v zahraničí. Tento zákon nielenže posilňuje a prehľbuje väzby medzi Ruskom a krajanmi žijúcimi v zahraničí, ale presnejšie definoval pojem krajan, poukazujúc na

sebaidentifikáciu jednotlivca a jeho konkrétneho spojenia s Ruskom. Takýmto spojením môže byť napríklad členstvo v ruskej mimovládnej organizácii pôsobiacej v zahraničí. (Kudors, 2010) Predchádzajúca definícia umožňuje tvorcom ruskej zahraničnej politiky považovať takmer všetkých rusky hovoriacich obyvateľov (nielen etnických Rusov) v susedných štátov za cieľovú skupinu svojej krajaanskej politiky.

4.1 Konceptia 'Ruského sveta'

Sú viaceré spôsoby ako analyzovať pojem 'Ruský svet', ale v kontexte soft power je vhodné poukázať na tri hlavné aspekty myšlienky 'Ruského sveta': 1. Geografia 'Ruského sveta' 2. Jazyk 'Ruského sveta' 3. Náboženstvo 'Ruského sveta'. (Maliukevičius, 2013, s. 87)

1. Sledujúc vnútropolitické procesy v Rusku, je možné uvažovať o tom, že: demokracia sa stala nerealizovateľnou formou štátnosti a ustúpila sofistikovanému typu autoritárstva, ktorý rozvinul ruský prezident **V. Putin**. Ten sa opiera o rigidný nacionálno-pravoslávny konzervativizmus. Autoritatívne Rusko je zakaždým impériom a ničím iným. Možno k tomu dodať, že v ruskej nedemokratickej tradícii neexistovali a neexistujú iné spôsoby realizácie zahraničnej politiky, ako sústavné zasahovanie do domnejšej „sféry vplyvu“ impéria – ruského blízkeho zahraničia. Prostredníctvom koncepcie soft power má byť dosiahnutá atraktivita a jedinečnosť Ruska ako samostatnej „svojbytnej“ civilizácie. V tomto kontexte samotná koncepcia 'Ruského sveta' je predovšetkým o presahovaní či prekonávaní geografických bariér mimo Ruska. Z tohto konceptu by sa mohlo zdať, že 'Ruský svet' je interpretovaný globálne s odkazom na všetkých Rusov žijúcich po celom svete, ale nie je to úplná pravda. Z historických konzekvencií sú za centrum 'Ruského sveta' považované tri slovanské národy – Rusko, Ukrajina a Bielorusko. Dalo by sa to nazvať integrujúce jadro 'Ruského sveta'. Najčastejšie ruské integračné geopolitické koncepcie sa týkajú práve zoskupenia Ruska, Ukrajiny a Bieloruska. To má obnoviť geopolitickú a civilizačnú celistvosť Ruska a celej pravoslávnej civilizácie. „V súčasnosti jednotná ruská civilizácia je znova rozorvaná na tri časti. Každá z nich je však samostatne odsúdená na živorenie. Preto problém znovuzjednotenia s Bieloruskom a Ukrajinou je nielen začiatkom obnovenia prirodzeného geopolitického štatútu Ruska. V podstate je to problém našej životaschopnosti.“ (Dugin, 2000, s. 328)

2. Principiálna úloha ruského jazyka v 'Ruskom svete' môže byť

najlepšie vyjadrená slovami popredného ruského etymológa **O. Trubačova**, ktorý publikoval krátko po rozpade Sovietskeho zväzu v roku 1992 rozsiahlu monografiu *V poiskach edinstva* (v preklade: *V hľadani jednoty*): „*Je načase, aby sa pripomenulo nám všetkým, ktorí sme otupení hospodárskymi ťažkosťami našej doby, že relevantný kolaps Sovietskeho zväzu neznamená, že tento rozpad je absolútny a nezvratný, pretože trúfam si povedať, že tento rozpad sa nedotkol tej najsilnejšej a najlepšej väzby tejto únie – väzby, v ktorej ja hľadám súvislosti profesionálne – to je jednota jazyka.*“ (Maliukevičius, 2013, s. 88)

Pre ruských analytikov metafora s názvom „Únia Ruského jazyka“ má obzvlášť silný soft power potenciál, pretože priťahuje všetkých používateľov ruského jazyka do ‘Ruského sveta’, bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť. Ruský jazyk nie je len prostriedkom komunikácie medzi národnosťami. Je to vplyvný faktor pri snahe o formovanie systému. Dokonca propagácia a podpora ruského jazyka je spôsob, ako chrániť geopolitické záujmy Ruska mimo vlastného teritória. Sovietske impérium sa síce rozpadlo, ale ruský jazyk hrá podľa ruských analytikov kľúčovú úlohu v takmer všetkých krajinách postsovietskeho priestoru.

Kremeľskí analytici, v nových podmienkach 21. storočia začínajú postupne uvažovať, ako sofistikovane využívať členov ruských diaspór a ako z nich vyformovať efektívnych vyslancov presadzovania ruských záujmov. Je zrejmé, že ruskí predstavitelia narábajú s ruským jazykom ako kultúrnym elementom. Uvedomujú si integračnú silu ruského jazyka. Podľa tejto citácie z ruských zdrojov spočíva globálny význam ruského jazyka v tom, že „*predstavuje komunikačný jazyk pre viac ako 160 národov a národností Ruska, rovnako tak je tzv. ‘existenčným jazykom’ pre 15 miliónov migrantov, sťahujúcich sa do Ruska. V súčasnosti približne 30 miliónov ľudí žije v zahraničí, pričom považuje ruský jazyk za ich rodný jazyk. Paralelne ho študuje približne 180 miliónov ľudí na rozličných kontinentoch.*“ (Yudina, 2011, s. 192 - 193)

Skutočnosť je však značne odlišná a je zrejmé, že ruským jazykom hovorí stále menej ľudí.³³ Počas studenej vojny veľmi rozšírený jazyk zaznamenáva postupný úpadok, a to ako v počte rodených používateľoch jazyka a krajin používajúcich ruštinu ako oficiálny jazyk, tak v počte záujemcov o ruštinu vo

---

³³ Na začiatku 20. storočia ovládalo ruský jazyk (na rôznych úrovniach) približne 150 miliónov ľudí. V priebehu nasledujúcich 90 rokov sa toto číslo síce takmer strojnásobilo na 350 miliónov ľudí, pričom 286 miliónov z nich žilo v krajinách, kde bol ruský jazyk oficiálnym jazykom štátu. Avšak behom 14 rokov od rozpadu Sovietskeho zväzu (v roku 2005) sa počet ľudí ovládajúcich ruský jazyk (ako svoj rodný, alebo druhý či tretí jazyk) zmenšil na 278 miliónov. (Arefjev, 2006)

svete. V roku 2000 podľa SIL International hovorilo rusky (ako prvým jazykom) 147 434 000 ľudí, v roku 2004 už len 144 978 573 a v roku 2009 to bolo 143 553 95081 ľudí. (Třeslínová, 2011, s. 30)

Za klesajúci trend môže hneď niekoľko faktorov. Po prvé, ihneď po ukončení studenej vojny to bol trend odmietania ruského jazyka ako jedného zo symbolov sovietskej okupácie a satelitoch. Po druhé, je to separatistický trend taktiež v rámci samotného Ruska, kedy jednotlivé republiky propagujú svoj jazyk oproti jazyku ruskému. Tretí, hádam najdôležitejší problém v súčasnosti je rýchla populačná úmrtnosť v samotnom Rusku³⁴ (Třeslínová, 2011). V tomto smere sa Rusko v žiadnom prípade nemôže rovnať rýchlo rastúcim populáciám hovoriacich španielsky, čínsky či portugalsky.

V dobe po ukončení studenej vojny (v čase ekonomickej stagnácie a oslabenia Ruska), bolo možné pozorovať oslabenie motivácie ovládať ruský jazyk. Avšak v súčasnej dobe, kedy Rusko usiluje o pozíciu hegemonu v multipolárnom svete, je možné sledovať mierne oživenie ruského jazyka. Prispela k tomu aj implikácia soft power v ruskej zahraničnej politike. Pre zvýšenie záujmu o ruský jazyk totiž Rusko zaviedlo program ruský jazyk: projekt Medzinárodného fondu humanitárneho partnerstva štátov – členov SNŠ (rusky: *Межгосударственного фонда гуманитарного сотрудничества государств-участников СНГ*), Nadácii Ruský svet (rusky: *Фонд Русский мир*) a Medzinárodnú asociáciu učiteľov ruského jazyka a literatúry (rusky: *Международной ассоциации преподавателей русского языка и литературы*). V rámci federálneho cieľového programu ruský jazyk prebiehajú pravidelne medzinárodné regionálne fóra a kurzy zvýšenia kvalifikácie v odbore ruského jazyka. (Třeslínová, 2011)

V apríli 2014 vyhlásil **V. Putin** a **V. Tolstoj** (poradca ruského prezidenta pre kultúru), že „*kultúra je hlavnou zjednocujúcou substanciou národa.*“ (Putin: *kultúra je...*, 2014) Týmto deklaroval, že najdôležitejším faktorom, ktorý by mal zjednocovať 'Ruský svet', je ruský jazyk a ruská kultúra, ktorá je založená na silných náboženských pravoslávnych tradíciách. Domnieva sa, že „*nie je dôležitá 'národnosť' človeka, ale to, ako sa identifikuje, aké zásady a morálne hodnoty založili doň v detstve a v akom prostredí ho vychovávali.*“ (Putin: *kultúra je...*, 2014)

3. Tretím významným aspektom v súvislosti s ideou 'Ruského sveta' je

---

³⁴ Od roku 1994 do roku 2006 sa populácia Ruska zmenšila o necelých 6 miliónov ľudí a podľa demografických prognóz sa bude naďalej drasticky zmenšovať. S čím sa bude, samozrejme, zmenšovať počet rusky hovoriacich obyvateľov. (Třeslínová, 2011)

bezpochyby úloha Ruskej pravoslávnej cirkvi (ďalej len RPC) s jej tradičnými kultúrnymi hodnotami, ako alternatíva ku liberálnym západným hodnotám. Počas **Jeľcinovho** obdobia nevykazovala RPC veľký potenciál pre potreby štátu do budúcnosti. I keď jej sila v ruskej spoločnosti postupne rástla, RPC nebola oficiálne využívaná ako politicko-mocenský nástroj Kremľa. S nástupom **V. Putina** do funkcie prezidenta Ruska však zosilnel vzájomný vzťah medzi štátom a RPC. Pravoslávie sa stalo pre **Putina** jedným z kľúčových pilierov národnej identity a ideálnym spojencom vo vnútornej i zahraničnej politike Ruska. Ruské politické elity totiž využívajú vplyv RPC, jej stanoviska a dogmy ako univerzálny nástroj. Pomocou neho štát udržiava autoritatívny diktát a vyhýba sa demokratickým opatreniam a reformám, ktoré sú nahrádzované mechanizmom sakralizácie. RPC sa po páde Sovietskeho zväzu postupnými krokmi stávala organickou súčasťou ruskej politickej i kultúrnej scény, zahraničnej politiky Ruska a súkromného života obyvateľov.

V posledných rokoch sa RPC zapojila do diskusie týkajúcej sa postavenia Ruska ako centra osobitnej civilizácie. Prostredníctvom súčasného ruského patriarchu **Kirilla**³⁵ rozvíja RPC koncept 'Ruského sveta': 'Ruský svet' prezentuje ako svet ruskej pravoslávnej tradície.³⁶ Koncept, ktorý sa pôvodne otvorene dištancoval od geopolitiky a expanzionistického programu, dostal v rukách vlády a RPC nový rozmer. Vedľa jazykového hľadiska mu RPC vsunula i významný komponent – pravoslávnu identitu.

Podľa vyjadrení predstaviteľov RPC je zrejmé, že hranice 'Ruského sveta' majú svoje historické korene v kánonickom koncepte,³⁷ podľa ktorého sú všetci veriaci súčasťou jednej cirkvi a jedného pravoslávneho národa. (Jarzyńska, 2014) Tento koncept je spájaný s náboženským zmyslom určitého poslania. V interpretácii RPC sa vzťahuje termín 'Ruský svet' predovšetkým na tie oblasti, respektíve územia, ktoré patrili do historického zväzu známeho pod

---

³⁵ Patriarcha Moskvy a celej Rusi Kirill, vlastným menom V. M. Gundajev, je od 1. februára 2009 hlavným predstaviteľom RPC.

³⁶ *V tomto prípade je nutné uviesť, že termín 'Ruský svet' sa na začiatku diskusií snažil stavať primárne na princípoch jazyka a na kultúre. V podstate malo ísť o geokultúrnu víziu, teda ruskú obdobu konceptov ako Commonwealth či Frankofónia. Ako však bolo uvedené, tejto vízie sa postupne zmocnila vládna politika, ale i RPC.*

³⁷ 'Kánonické' teritórium je v ponímaní RPC chápané ako jej prirodzená oblasť vplyvu sústredenom predovšetkým v oblastiach obývaných pravoslávny obyvateľstvom. Jedná sa o štáty: RF, Ukrajina, Bielorusko, Moldavsko, Azerbajdžan, Kazachstan, Kirgizsko, Lotyšsko, Litva, Tadžikistan, Turkmenistan, Uzbekistan, Estónsko. Toto územie považuje RPC za oblasť, ktorá je pod jej výlučnou jurisdikciou.

pojmom 'Svätá Rus'³⁸ – to jest Ukrajina, Bielorusku a Rusko. (Jarzyńska, 2014) Tieto štáty majú do istej miery spoločné historické, politické a kultúrne črty, vďaka čomu predovšetkým ruskí výskumníci a ideológovia hovoria o „jednote troch bratských štátov.“ (Usov, 2006) Ak sa však diskusia týka geopolitickej voľby a hľadania svojho miesta v geopolitickom priestore v historickom a súčasnom kontexte, vznikajú početné problémy a napätia medzi uvedenými tromi štátmi.³⁹

RPC so svojou rozvetvenou štruktúrou farností v zahraničí a exkluzívnym vplyvom a dosahom na „kanonickom teritóriu“ v „blízkom zahraničí“ je považovaná za kľúčového partnera štátnych autorít v plánoch pre politizáciu 'Ruského sveta', nakoľko sama túto koncepciu podporila a napomáha realizovať. Patriarcha **Kirill** na treťom zasadnutí nadácie Ruského sveta v roku 2009 dokonca navrhol používať termín „Krajina ruského sveta“ (v origináli: Strana ruskogo mira⁴⁰). „*Tento termín by mohol byť zavedený do používania. To by znamenalo, že krajina vidí seba samú ako časť 'Ruského sveta', ak používa ruský jazyk ako jazyk medzinárodnej komunikácie, podporuje ruskú kultúru a zachováva všeobecnú historickú pamäť.*“ (Maliukevičius, 2013, s. 88)

Podľa názoru **Kirilla**, z geografického hľadiska 'Ruský svet' pozostáva z „jadra“, konkrétne 'Svätej Rusi' a diaspór, ktoré sú spojené tromi faktormi: pravoslávnu kresťanskou vierou, ruským jazykom a spoločne zdieľanou historickou pamäťou. I keď je 'Svätá Rus' spájaná s určitým priestorovým ohraničením, jadrom či historickým základom 'Svätej Rusi' je podľa mnohých ruských pravoslávnych teoretikov, vrátane **Kirilla**, totožné s územím Ruska, Ukrajiny a Bieloruska. Moldavsko, resp. samostatne vyhlásená Podnesterská republika, Kazachstan a Kirgizsko sú často pridávané do tohto rámca. (Suslov, 2014) Ich zaradenie je založené na historických argumentoch, to znamená na

³⁸ V kontexte civilizačného aspektu sa vyjadruje patriarcha Kirill, ktorý transformoval metafyzickú koncepciu 'Svätej Rusi', ktorá je považovaná za jadro kultúrnej identity Veľkého Ruska, do pozemskej geopolitickej a štátocentrickej projekcie. Podľa Kirilla 'Svätá Rus' nie je len špekulatívnu koncepciou, mýtom či časťou ruskej historickej reality. Podľa neho stelesňuje to, čo „nazývame meta-realityou, to čo je za hranicami ľudskej skutočnosti. Ale ak používame termín 'skutočnosť', potom je to, čo je za ňou a má vplyv na náš každodenný život.“ (Patriarch Kirill: Prepodobnyj Sergej..., 2014) To znamená, že podľa Kirilla je 'Svätá Rus' súčasťou ruskej prítomnosti a výrazným spôsobom ovplyvňuje spoločnosť.

³⁹ Samotné Rusko považuje tieto štáty z dlhodobého hľadiska za prvky svojho geopolitického priestoru, z čoho vyplýva, že ich vlastná geopolitická voľba musí byť orientovaná na „Veľké Rusko“.

⁴⁰ Tu je potrebné uviesť, že v ruskom kontexte je značný rozdiel medzi pojmami „ruskij“, ktorý sa vzťahuje na národnú príslušnosť a „rossijskij“, ktorý označuje štátnu príslušnosť, občianstvo.

základe určitej príslušnosti, resp. prílnavosti jedného, alebo iného teritória k ľuďom „historickej Rusi“.⁴¹ 'Svätá Rus' je prítomná v súčasnom živote ako spomienka na „veľkolepú“ minulosť. To je dôvod, prečo patriarcha **Kirill** tvrdí, a ruské politické elity s tým súhlasia, že je potrebné „vzkriesenie“ veľkosti Ruska, a to, že sa Rusko musí stať opätovnou 'Svätou Rusou'. Výklad 'Svätej Rusi' ako „jadra identity“ národov „historického Ruska“ má pre Rusko veľký koncepčný význam, nakoľko poskytuje geopolitickú predstavivosť konkrétneho priestorového určenia a historického faktoru. (Suslov, 2014)

Z hore uvedeného vyplýva, že 'Ruský svet' sa postupom času stáva nástrojom, ktorý využíva tak ROC, ako i vláda na presadzovanie svojho vplyvu v zahraničí. Výraznou politizáciou a kultom pravoslávia bol koncept uvedený do podobných hraníc ako ostatné geopolitické a expanzionistické projekty. Značný počet výrokov ruských politikov a cirkevných hodnostárov odhaľujú skutočný význam, ktorý prikladajú konceptu 'Ruského sveta'. Za všetky je možné poukázať na prehlásenie patriarcha **Kirilla** z roku 2006 o tom, že „*Rusko a 'Ruský svet' sa musí postaviť západnej civilizácii a jej univerzalistickej tradícii.*“ (Kudors, 2010) To znamená (na rozdiel od Commonwealthu či Frankofónie) negatívne vymedzenie konceptu 'Ruského sveta' voči „vonkajšiemu nepriateľovi“ a jeho mobilizačný charakter.

Zhrnutie súčasného vývoja konceptu 'Ruského sveta' by sa dalo uskutočniť prostredníctvom vymedzenia tejto koncepcie do dvoch hlavných prúdov:

1. Od začiatku prvej dekády 21. storočia zástupcovia ruských humanitárnych elít považujú koncept 'Ruského sveta' za:

- Koncepčný rámec a nástroje, prostredníctvom ktorých môžu konsolidovať ruskú diaspóru v zahraničí, a ktoré môžu organizovať

---

⁴¹ Treba však pripomenúť, že anexia rozsiahlych oblastí lemujúcich južnú hranicu Ruského impéria bola výsledkom typicky koloniálneho dobývania silou v priebehu 19. storočia. Dobytie severokaukazských oblastí bolo spojené s genocídou tunajších horalov. V Strednej Ázii likvidáciu, alebo vnúteným protektorátom moslimských chanátov, z ktorých posledné Buchara a Chorezm boli anektované až roku 1924 Sovietskym zväzom. Na Ďalekom východe Rusko využilo oslabenia mandžuskej Číny k záberu rozsiahleho Poamuria (1858 - 1860) a Tuvy (1914 protektorát, 1944 anexia). Obyvateľstvo dobytých oblastí rozhodne neprijímalo ruskú nadvládu dobrovoľne, o čom svedčia početné revolty. Kaukazské a stredoázijské populácie tak Rusku nepatriли ani dve storočia, takže ťažko po nich Rusko môže požadovať akúsi historickú nostalgii na obdobie ruskej vlády. Ruské nároky na tieto oblasti možno porovnať so vzťahom Francúzska k Alžírsku, ktoré mu patrilo od r. 1830. Akékoľvek nároky bývalej koloniálnej mocnosti na vplyv v tejto nezávislej krajine by boli vo svete považované za absolútne neprijateľné.

Rusov žijúcich mimo Ruska, na základe národných a kultúrnych faktorov a identít. Predpokladalo sa, že ruská diaspóra má skutočný potenciál vytvoriť 'Ruský svet';

- ako projekt (novej) ruskej civilizácie v modernom svete, ktorý mal byť reakciou na analogické projekty – čínsky, japonský, projekt integrovanej Európy.

2. prístup bol prezentovaný počas tretieho zasadnutia nadácie 'Ruského sveta' v roku 2009:

- 'Ruský svet' je odpoveďou na výzvy globalizácie a predstavuje koncepciu kultúrnej a národnej identity, a ktorý sa musí stať nezávislým subjektom v novom svetovom poriadku;
- jadro 'Ruského sveta' je tvorené Ruskom, Ukrajinou, Bieloruskom a Moldavskom. Základom je následne pravoslávna viera, ruský jazyk, ruská kultúra a spoločná historická pamäť. (Poleghkyi, 2011)

5 Nástroje v rámci 'Ruského sveta' pre implementáciu soft power

Dnes sa ruská soft power prostredníctvom 'Ruského sveta' využíva v celom regióne. Využívajú sa nielen kultúrne iniciatívy zamerané na udržiavanie vzťahov s krajinami v zahraničí, ale i rozmanité aktivity na rozptyľovanie svojej kultúry a jazyka naprieč celou spoločnosťou. To sa realizuje dvomi spôsobmi: rétoricky a inštitucionálne. **Putin** si uvedomoval, že je potrebné preskupiť rady a obmeniť kremeľských stratégov z **Jel'cinovej** éry, počas ktorej sa nezrealizoval výraznejší progres. V roku 2005 ruský prezident menoval **M. Kolerova** (známeho z prostredia **G. Pavlovskeho**) za šéfa novovytvoreného odboru pre medziregionálne kontakty v prezidentskej kancelárii. Avšak prekvapujúco počas jeho obdobia ruská zahraničná politika v postsovietskom regióne zostala v úplnom rozpore so západnými ideami soft power. Kremeľská politika v susednom regióne v tomto období (2005 - 2007) by sa dala charakterizovať ako obdobie „*súbojov informačných vojen.*“ (Maliukevičius, 2013, s. 89) To mohlo byť spôsobené tým, že **Kolerov** zvolil stratégiu, ktorá bola založená viac na ideológii antifašizmu, ako na doktríne 'Ruského sveta'.⁴²

---

⁴² Citujúc zdroje z prezidentskej administratívy M. Kolerov bol odvolaný z dôvodu „*nadmerného radikalizmu vo vzťahoch k susedným štátom, ktoré v konečnom dôsledku nepriniesli žiadny efekt. ... Organizoval množstvo unáhľených a nátlakových aktivít v bývalom Sovietskom zväze, vrátane*

Preto v roku 2007 prišlo ďalšie inštitucionálne preskupenie v podobe vytvorenia *Nadácie Ruského sveta* (v originále: *Fond russkij mir*). Tá bola zriadená prezidentským dekrétom ako štátna príspevková organizácia a jej deklarovaným oficiálnym širokospektrálnym cieľom je „zachovať a podporovať ruský jazyk a kultúru v dnešnom svete.“ (Luxmoore, 2014, s. 92) Iná definícia hovorí o tom, že primárnym cieľom nadácie je „podpora ruského jazyka a formovanie *‘Ruského sveta’* ako globálneho projektu a spolupráca s ruskou pravoslávnu cirkvou pri presadzovaní hodnôt, ktoré odmietajú západné kultúrne tradície.“ (Socor, 2014) V praxi to znamená, že nadácia syntetizuje spoločné projekty ruského ministerstva zahraničných vecí a RPC v oblasti integrácie ruskej diaspóry a udržiavania jej neustáleho kontaktu so svojou vlasťou. Len počas prvých troch rokov existencie zriadila nadácia 50 ruských kultúrnych centier v 29 krajinách po svete.⁴³ (Luxmoore, 2014) Do čela organizácie bol ustanovený **V. Nikonov**. Nadácia zamerala svoju činnosť výhradne na praktické vykonávanie ideológie *‘Ruského sveta’*.

V roku 2008 (ustanovením ruského prezidenta **D. Medvedeva**) bolo reorganizované Roszarubežcentr⁴⁴ (Ruské centrum pre medzinárodnú vedeckú a kultúrnu spoluprácu pri Ministerstve zahraničných vecí Ruskej federácie) do Rossotrudničestva – ruskej nezávislej federálnej vládnej agentúry pod správou ruského ministerstva zahraničných vecí. Cieľ agentúry bol podobne ako v prípade Roszarubežcentra zvyšovať ruský vplyv v blízkom regióne, ale okrem kultúrnych a vzdelávacích programov (v tomto smere je do značnej miery porovnateľná napríklad s British Council) má ambíciu realizovať programy rozvojovej pomoci (podobne ako napríklad americká agentúra USAID⁴⁵). Za

---

Gruzínska, Moldavska a Estónska, ktoré však neprinesli zlepšenia vzťahov.“ (Kremlin Fires *‘Radical’* ..., 2007)

⁴³ Začiatkom roku 2014 disponovala nadácia sieťou 94 centier v 47 krajinách, v júni 2015 ich nadácia uvádza 81 v 40 krajinách. Viac pozri na: www.russkiymir.ru/fund/report.php

⁴⁴ Sovietske a neskôr ruské kultúrne centrum, ktoré oslávilo v roku 2005 už 80 rokov svojej existencie. Vyprofilovalo sa ako dôležitý nástroj vo vzťahoch medzi Ruskom a inými štátmi v oblasti kultúry, vedy, vzdelávania či humanitárnych vzťahov. Po rozpade Sovietskeho zväzu bolo znovu ustanovené v roku 1994 a stalo sa štátnym orgánom v štruktúre ruského ministerstva zahraničných vecí. Jednou z najdôležitejších úloh centra je prispievanie k rozvoju mnohostranných vzťahov medzi krajinami a ich vlasťou, spolupracovať s rusky hovoriacimi diaspórami v zahraničí a posilňovať pozíciu ruského jazyka vo svete zväčša v úzkej kooperácii s ruskou pravoslávnu cirkvou. (Russkij Mitropolit Kirill..., 2005)

⁴⁵ Agentúra Spojených štátov amerických pre medzinárodný rozvoj. Bola založená v roku 1961 výkonným rozhodnutím prezidenta J. F. Kennedyho za účelom realizácie programov rozvojovej

týmto účelom sa Rusko sa prostredníctvom ruského prezidenta zaviazalo zvýšiť rozpočet pre zahraničné kultúrno-vzdelávacie projekty, ale i humanitárnu pomoc ako súčasť ruského soft power a zlepšenia imidžu Ruska vo svete v rámci globálnej koncepcie 'Ruského sveta'. V máji 2012 podpísal **V. Putin** dekrét, ktorý sa týkal financovania Rossotrudničestva. Podľa neho sa bude každoročne od roku 2013 zvyšovať rozpočet zo 60 miliónov dolárov až na 300 miliónov dolárov do roku 2020. (Weiss, Pomerancev, 2014) Rusko sa zaviazalo poskytovať istý druh vládnej pomoci nielen bývalým krajinám Sovietskeho zväzu prostredníctvom tejto štátnej agentúry. **K. Kosačev**, v tom čase šéf agentúry Rossotrudničestva deklaroval, že podpora odborného vzdelávania v krajinách, z ktorých prúdia migranti do Ruska, ako napríklad Tadžikistan a Kirgizsko, je jednou z priorit Ruska: „*Budeme sa snažiť vytvoriť model, ktorý využije každý rubel v prospech prijímajúcej krajiny a ruského imidžu.*“ (Russia to increase...,2013) Reorganizácia agentúry a jej zvýšenie finančného rozpočtu predpokladalo v budúcnosti postupný prechod od výlučnej podpory kultúry ku podpore rozvojových programov v zahraničí.

J. Nye zdôrazňuje každodennú komunikáciu, strategickú komunikáciu a úzku spoluprácu s politickými lídrami, ktorí koordinujú aktivity v blízkom zahraničí. V tomto kontexte **F. Lukjanov** v roku 2013 poukázal na tri primárne typy soft power, ktoré ruské politické vedenie využíva a zdokonaľuje: 1. Podpora pravoslávnej kultúry, jazyka, vzdelávania a médií, ktoré musia byť atraktívne a konkurencieschopné na svetovej scéne; 2. kontrapropaganda, ktorá musí byť navrhnutá tak, aby sofistikovane reagovala na negatívny obraz ruskej politiky a života a následne ho vyvracala. Daný obraz je dominantný v zahraničných (západných) médiách. Tento koncept je známy zo sovietskych čias, avšak v nových podmienkach vyžaduje kvalitatívne a technologické inovácie; 3. Vytvárať sieť „priateľov Ruska“ po celom svete na báze silného antimierikanizmu a antiglobalizácie. (Lukyanov, 2013) Opätovne je tento koncept známy zo sovietskych čias – rôzne medzinárodne festivaly mládeže a študentstva, hnutia priateľov Sovietskeho zväzu a iné. V súčasných podmienkach sa využívajú na tento účel i sociálne siete a elektronické „alternatívne“ média.

Podpora pravoslávnej kultúry a jazyka prostredníctvom soft power by sa mohla následne rozdeliť do ďalších segmentov, kde najdôležitejšie elementy sú

---

pomoci v oblastiach schválených Kongresom na základe zákona *Foreign Assistance Act* z roku 1961.

masmédia, spomínané mimovládne organizácie a aktivity RPC. Prostredníctvom veľkých štátnych fondov sa nalievajú peniaze do mediálnych agentúr, ako napríklad ruská spravodajská televízna sieť s globálnym dosahom *Russia Today*.⁴⁶ Významným nástrojom mediálnej propagácie je aj ruskou vládou financovaný projekt „Sputnik“, ktorý je zameraný na vytvorenie „informačných centier“. Pomocou televíznych ruských kanálov či ruskej dennej tlače v zahraničí Rusko prezentuje a popularizuje svoju kultúru (umenie, film, literatúru, náboženstvo), čo má za cieľ urobiť z Ruska prítiažlivú regionálnu mocnosť. Navyše v posledných rokoch sa televízne kanály v ruskom blízkom zahraničí, ktoré sú pod ruskou vládou kontrolou, systematicky usilujú vyvolávať nostalgiu za „prosperujúcim“ Sovietskym zväzom. (Kudors, 2010)

Záver

Na základe predloženej analýzy môžeme skonštatovať, že prvky, resp. koncepciu soft power je možné vo výraznej miere pozorovať v ruskej zahraničnej politike, i keď v inej modifikácii ako u **J. Nyeho**. Táto modifikácia sa prejavuje tým, že je presadzovaná predovšetkým prostredníctvom konceptu známeho pod pojmom ‘Ruský svet’, ktorý je implementovaný ruskými politickými elitami. V rámci širokospektrálnej vízie ‘Ruského sveta’ ako hlavného zdroja soft power patrí predovšetkým: šírenie ruského jazyka a kultúry, budovanie dobrého imidžu Ruska prostredníctvom siete početných ruských médií (najmä prostredníctvom agentúr Ria Novosti a Russia Today), obhajoba tradičných ruských hodnôt, vytrvalá podpora a práca s krajanskými organizáciami a tzv. pravoslávna diplomacia.

V tejto analýze sa podarilo poukázať na skutočnosť, že väčšina soft power koncepcie prostredníctvom ‘Ruského sveta’ smeruje do „blízkeho zahraničia“ (do krajín bývalého Sovietskeho zväzu), ktoré Rusko ako jeho nástupnícky štát stále považuje za „svoju“ geopolitickú sféru vplyvu. Aplikácia soft power a potenciálne integrálne ambície v tomto regióne sú vďaka ruskému jazyku, pravoslávnenému kresťanstvu a kultúrno-historickým väzbám nielen ľahšie, ale najmä nevyhnutnejšie, zdôvodňované ako obrana voči „nepriateľskému“ západnému civilizačnému bloku. Ako bolo uvedené v úvode, prioritou tejto

---

⁴⁶ Viacjazyčná spravodajská televízna sieť so sídlom v Ruskej federácii prevádzkovaná štátom vlastnenou spravodajskou agentúrou RIA Novosti. Bola spustená 10. októbra 2005. Jej dosah siaha ďaleko za postsovietsky priestor, cez satelit je celosvetový, do viac ako 100 krajín, pričom ju sleduje približne 644 miliónov divákov. (Luxmoore, 2014)

práce nebolo skúmať koncept soft power prostredníctvom rýdzo kvantitatívnych či štatistických údajov. Prácou sa podarilo potvrdiť dve hypotézy: 1. soft power Rusko prijala ako nevyhnutný aspekt, ktorý následne do svojej zahranično-politickej koncepcie implementovala. Ruská vláda uznala, že hodnoty, idey a legitímna zahraničná politika sú nevyhnutné a pokiaľ má krajina ambíciu stať sa veľmocou, nezaobíde sa bez nich. To je dôležité predovšetkým v 21. Storočí, v čase globalizácie a informatizácie, kedy nielen ekonomická a vojenská moc sú potrebné na zväčšovanie vplyvu v strategicky významnom regióne. 2. Ruská vláda tieto nástroje začala aktívne a vedome uplatňovať, čo je zrejme obzvlášť v ambícii vysvetľovať a obhajovať vlastnú politiku pred zahraničnou verejnosťou.

Avšak ruská soft power je v ponímaní s konceptom **J. Nyeho** značne odlišná a Rusko si pod týmto pojmom predstavuje vlastnú koncepciu. V prvom rade podľa prvej koncepcie **Nyeho** totiž neexistuje ucelený nástroj, ktorý by účinne koordinoval všetky prvky soft power, a ktorý by ich pomohol účinne začleniť do zahraničnej politiky. Na druhej strane sa ruské vedenie až príliš snaží proces soft power vedome budovať, zdokonaľovať, kontrolovať a implikovať ho. V praxi to znamená, že kontroluje a dohliada na chod inštitúcií, ktoré môžu obraz, respektíve imidž Ruska ako krajiny pozitívne zmeniť a formovať ho. Takýmito inštitúciami sú médiá, mimovládne organizácie, univerzity či RPC. Ako však vyplýva z definície soft power, jej primárnym rysom v demokratických krajinách je práve jej neriadenosť a skutočnosť, že ju vlády nemôžu mať nikdy plne pod kontrolou, pretože jej dopady nikdy nie je možné dopredu odhadnúť, závisí rýdzo na prijatí „publika“ teda zahraničnej spoločnosti.

V tomto kontexte sa vyjadril i samotný **J. Nye**, ktorý publikoval v roku 2013 svoj príspevok, v ktorom hovorí, že krajiny ako Rusko a Čína vonkoncom nepochopili samotnú podstatu soft power: „*Čína a Rusko urobili chybu, keď sa domnievali, že vláda je hlavným nástrojom soft power*“ a dodal, že „*propagande je potrebné sa vyhnúť, pretože je vnímaná ako nedôveryhodná.*“⁴⁷ (Nye, 2013) Narážal tým na vyjadrenia ruského prezidenta **Putina**, ktorý opakovane

---

⁴⁷ Tu je vhodné podotknúť, že J. Nye odmietal i koncept E. H. Carra, ktorý sa už v 30. rokoch minulého storočia zaoberal tromi kategóriami moci: vojenskou, ekonomickou, mocou nad názorom, ktoré boli navzájom prepojené. Carr však spojoval moc nad názorom predovšetkým so vzrastajúcim vplyvom propagandy a verejnej mienky. Vplyv na verejnú mienku prináša politické výhody. V Carrovom koncepte sa však jedná o manipuláciu s verejnosťou, ktorú Nye vo svojom modeli kategoricky odmieta. (Carr, 1964) V tomto smere sa môžeme domnievať, že Carrova koncepcia je pre autokratické režimy, vrátane Ruska, uchopiteľná.

priravnával soft power ku súboru nástrojov a metód, ktorým sa dosahujú politické ciele a ambície. Tieto ciele sa v Putinovom ponímaní soft power majú dosahovať informačnými či kultúrnymi pákami vplyvu. (Putin, 2012) Navyše **Putin** vyzýval ruských diplomatov na efektívnejšie využívanie a aplikovanie soft power v zahraničí, kedy v roku 2012 prehlásil: „*Naši diplomati sa dobre vyznajú v tradičných a neformálnych metódach medzinárodných vzťahov. ... Avšak pokiaľ ide o soft power metódy, v tejto oblasti je ešte veľa o čom premýšľať.*“ (Maliukevičius, 2013, s. 71)

Mnohí kritici poukazujú na to, že ruská soft power je v porovnaní so Západom značne limitovaná a chýbajú jej univerzálne a platné hodnoty, ktoré by mohli byť pre iné krajiny atraktívne a stali by sa pre nich určitou dobrovoľnou paradigmou. Soft power by mala presahovať štát. Americká soft power je i napriek zjavným stratám stále suverénne najvplyvnejšia. Ma niekoľko položiek, ktoré sú jednoducho najlepšie, a ktoré v pozitívnom slova zmysle ovplyvňujú milióny ľudí po celom svete. Medzi nimi sú napríklad: popkultúra (Hollywood, Broadway), univerzity, technologická prevaha, svetový úspech amerických korporácií, vedecká prevaha a predovšetkým rozvinutá občianska spoločnosť, ktorá sa významne podieľa na tvorbe soft power. Tieto atribúty sa darí Západu vhodne zosúladiť so záujmami a potrebami medzinárodného spoločenstva. Prípád soft power v ruskom kontexte je však iný. V prvom rade sa Rusko usiluje prostredníctvom tejto koncepcie presadzovať svoje zahranično-politické záujmy. Teda badať tu primárne pragmatizmus, a nie spontánnosť. Silené vytvorenie lepšieho obrazu Ruska v predmetných krajinách má byť len nástrojom k znovunadobudnutiu stratených pozícií v postsovietskom regióne, čo je typický príklad neokolonializmu.

Príklad takéhoto pragmatizmu badať na prípade Gruzínska. Zatiaľ čo Rusko samo vydáva ruské občianstvo obyvateľom Abcházka a svoje kroky obhajuje humanitárnou intervenciou a obhajobou ľudských práv, viac ako 50 000 abcházskych utečencov márne čaká na vydanie oficiálnych ruských dokumentov na území Ruska už 20 rokov. (Pkhaldze, 2008) Z troch základných prvkov soft power **J. Nyeho** reálne v ruskom ponímaní pracuje len kultúra. Ďalšou vecou, vyplývajúcou z ruského pragmatizmu je skutočnosť, že Rusko po tom, čo neuspeje so soft power nástrojmi, prechádza na konfrontačnú politiku, ako to ostatne môžeme pozorovať na prípade Ukrajiny. Paradoxne to ma za následok výrazne oslabenie účinkov soft power. Konfrontačná politika na Ukrajine zásadne skomplikovala napríklad prácu Nadácie 'Ruskeho sveta' v tomto štáte v roku 2014 – zatváranie niektorých pobočiek, ostreľovanie centier

na Ukrajine, postupná nedôvera k pobočkám nadácie v ďalších krajinách. Okrem toho táto politika zároveň zdiskreditovala úlohu a vplyv RPC v očiach pravoslávnej komunity na Ukrajine. Ale sú to aj ďalšie evidentné znaky „derusifikácie“ v niektorých ďalších krajinách postsovietskeho priestoru (Uzbekistan - nariadenie prezidenta **Karimova** v oblasti výučby cudzích jazykov, alebo problém s nedostatkom učiteľov ruského jazyka v Kirgizku, otázka odstraňovania ruských sôch a pamätníkov z obdobia 2. svetovej vojny – Uzbekistan, Turkmenistan, Pobaltie a podobne).

Rusko sa ocitá v začarovanom kruhu. Na jednej strane sa snaží o budovanie osobitej soft power založenej na špecifických hodnotách, na druhej strane v Rusku je možné pozorovať neustále prebiehajúci (v skutočnosti stagnujúci) proces vnútornej modernizácie ruskej spoločnosti, ktorú však nie je možné uskutočniť bez politickej liberalizácie. Iba „moderné“ Rusko, ekonomicky vyspelé sa stane „centrom“ pre okolitú perifériu a zároveň určitým „vzorom“.

Vývin soft power nemusí byť hrou s nulovým súčtom. Krajiny môžu získavať i od krajín ako Ruska či Čína mnoho a oceňovať ich atraktivitu. Ale ako píše **J. Nye**, tieto štáty potrebujú vo svojich politikách „zosúladiť slová a skutky, byť sebakritickí a umožniť predovšetkým rozvoj plnej občianskej spoločnosti.“ (Nye, 2013) Avšak je otázne, či sa to vôbec môže stať v horizonte niekoľkých dekád.

Literatúra:

- AREFJEV, A. 2006. *Budet li ruskij v čisle mirovych jazykov v budušem?* [online]. 2006. Demoskon Weekly No 251-252. [cit. 2015-04-05]. Dostupné na internete: <<http://demoscope.ru/weekly/2006/0251/tema05.php>>.
- BAAROVÁ, B. 2015. Religious Policy in De Facto States of Caucasus - Abkhazia and South Ossetia. *Political Sciences, Law, Finance, Economics and Tourism, Conference Proceedings, Volume 1*. Sofia: SGEM, s. 291-298. ISBN 978-619-7105-46-9
- CARR, H., E. 1964. *The Twenty Years' Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*. New York: Harper Perennial, 1964. 244 s. ISBN 0061311227.
- COALSON, R. 2014. *Putin pledges to protect all ethnic Russians anywhere. So, where are they?* [online]. 2014. Radio Free Europe / Radio Liberty. [cit. 2015-08-14]. Dostupné na internete: <<http://www.rferl.org/content/russia-ethnic-russification-baltics-kazakhstan-soviet/25328281.html>>.

- DANILEVSKIJ, N. 1995. *Rossija i Jevropa*. Sankt Peterburg: Izdatel'stvo Glagol, 1995. ISBN 5-85381-052-9.
- DENISOV, A. 2012. Russia in a Changing World: Continued Priorities and New Opportunities. In *International Affairs*. Roč. 17, č. 4, 2012. ISSN 0130-9641, s. 9-14.
- DUGIN, A. 2000. *Osnovy geopolitiky. Geopolitičeskoe buduščee Rossii*. Moskva: Arktogeja, 2000. 928 s. ISBN 5-8186-0004-1.
- DULEBA, A. 2008. Ruská federácia pred prezidentskými voľbami. [online]. 2008. SFPA. [cit.15.8.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.old.sfpa.sk/dokumenty/publikacie/201>>.
- FLANDEROVÁ, L. 2013. Soft power: mít či nemít?. In *Mezinárodní Politika*. [online]. Roč. 37, č. 9, 2013. [cit. 2015-04-11]. Dostupné na internete: <<http://www.iir.cz/article/soft-power-mit-ci-nemit>>. ISSN 0543-7962.
- HOCH, T., SOULEIMANOV, E., BARANEC, T. 2014. Russia's role in the official peace process in South Ossetia. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*, No. 23, 2014. ISSN 1732-4254, s. 53-71.
- HOREMUŽ, M. 2005. *Geopolitické súvislosti bezpečnosti Ruskej federácie v kontexte postsovietskeho priestoru*: Rigorózná práca. Praha: Univerzita Karlova v Prahe – Filozofická fakulta, 2005. 160 s.
- HOREMUŽ, M. 2009. Inštitucionálno-politický vývoj Ruskej federácie po rozpade ZSSR. In *Politické vedy : časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy*. Roč. 12, č. 3, 2009. ISSN 1335-2741, s. 132 - 144.
- HOREMUŽ, M. 2010. Bezpečnostná politika Ruskej federácie z pohľadu geopolitiky. In *Medzinárodné vzťahy*. Roč. 8, č. 2, 2010. ISSN 1336-1562, s. 115 - 130.
- CHOVANEK, F. 2004. Politicko-ekonomické vzťahy USA a Ruskej federácie po rozpade ZSSR. In *Slovenská politologická revue*. [online]. Roč. 4, č. 3, 2004. [cit. 2015-04-12], s. 4-58. Dostupné na internete: <<http://spr.fsv.ucm.sk/archiv/2004/3/chovanecf.pdf>>. ISSN 1335-9096.
- IŠTOK, R. 2009. Eurázijstvo ako geopolitická koncepcia. In IŠTOK, R., KOZIÁK, T. et al. *Geopolitika, globalistika, medzinárodná politika. Vybrané problémy*. Prešov: Prešovská Univerzita, 2009. s. 66-107. ISBN 978-80-8068-940-7.
- JARZYŃSKA, K. 2014. *Patriarch Kirill's game over Ukraine*. [online]. 2014. OSW – Ośrodek Studiów Wschodnich. [cit. 2015-04-04]. Dostupné na internete: <<http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2014-08-14/patriarch-kirills-game-over-ukraine>>.

- JOCH, R. 2013. Soft power coby doplněk hard power, nikoli však její náhrada. In *Mezinárodní Politika*. [online]. Roč. 37, č. 9, 2013. [cit. 2015-04-11]. Dostupné na internete: <<http://www.iir.cz/article/soft-power-coby-doplnek-hard-power-nikoli-vsak-jeji-nahrada>>. ISSN 0543-7962.
- KLAPÁČOVÁ, L. 2004. *Vzostupy a pády rusko-atlantického partnerstva*. [online]. 2004. Global Politics. [cit. 2015-05-10]. Dostupné na internete: <<http://www.globalpolitics.cz/clanky/rusko-atlanticke-partnerstvi>>.
- KOPEČEK, V. 2010. Russian Geopolitical Perceptions and Imaginations of the South Caucasus. In *Beyond Globalisation. Exploring the Limits of Globalisation in the Regional Context*. Ostrava:University of Ostrava, 2010, s. 99-105. ISBN 978-80-7368-717-5.
- Kremlin Fires 'Radical' Aide*. [online]. 2014. The Moscow Times. [cit. 2015-04-19]. Dostupné na internete: <http://www.themoscowtimes.com/sitemap/free/2007/10/article/kremlin-fires-radical-aide/193398.html>
- KUDORS, A. 2010. „Russian World“ – Russia’s Soft Power Approach to Compatriots Policy. In *Russian Analytical Digest (RAD)*, Vol. 5, No. 81, 2010. ISSN 1863-0421, s. 2 - 4.
- KUCHYŇKOVÁ, P., ŠMÍD, T. et al. 2006. *Rusko jako geopolitický aktér v postsovětském prostoru*. Brno: Masarykova Univerzita, 2006. 200 s. ISBN 80-210-4171-4.
- LUKYANOV, F. 2013. *Why Russia’s Soft Power Is Too Soft*. [online]. 2013. Russia in Global Affairs. [cit. 2015-04-04]. Dostupné na internete: <<http://eng.globalaffairs.ru/page/red>>.
- LUXMOORE, M. 2014. Defensive Imperialism: The Evolution Of Russia’s Regional Foreign Policy. In *International Journal On World Peace*. Vol. 31, No. 2, 2014. ISSN 0742-3640, s. 73 - 112.
- MALIUKEVIČIUS, N. 2013. (Re)Constructing Russian Soft Power in Post-Soviet Region. In *Baltic Security & Defence Review*. Vol. 15, No. 2, 2013. ISSN 1736-3772, s. 70 - 97.
- MERIČKOVÁ, L. 2014. Mäkká a tvrdá moc – o vybraných otázkách posudzovania kritérii mäkkej moci. In *Medzinárodné vzťahy/ Journal of International Relations*. Roč. 12, č. 2, 2014. ISSN 1336-1562, s. 187 - 197.
- Mitropolit Kirill napravil pozdravlenie po slučaji 80-letija Roszarubježcentra*. [online]. 2005. [cit. 2015-04-23]. Dostupné na internete: <<https://mospat.ru/archive/28057.htm>>.

- NYE, S, J. 2011. *The Future of Power*. New York: Public Affairs, 2011. 320 s. ISBN 9781610390699.
- NYE, S., J. 2013. *What China and Russia Don't Get About Soft Power*. [online]. 2013. Foreign Policy. [cit. 2015-04-05]. Dostupné na internete: <<http://foreignpolicy.com/2013/04/29/what-china-and-russia-dont-get-about-soft-power/>>.
- Obraščenie Prezidenta RF Vladimira Putina (polnaja versija). [online]. 2014. 1TV. [cit. 2015-04-17]. Dostupné na internete: <<http://www.1tv.ru/news/social/254389>>.
- OSBORN, A. 2005. *Putin: Collapse of the Soviet Union was 'catastrophe of the century'*. [online]. 2005. The Independent. [cit. 2015-04-10]. Dostupné na internete: <<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/putin-collapse-of-the-soviet-union-was-catastrophe-of-the-century-6147493.html>>.
- Patriarch Kirill: *Prepodobnyj Sergej – Olicetvorenje svjatoj Rusi*. [online]. 2014. Pravmir. [cit. 2015-04-19]. Dostupné na internete: <<http://www.pravmir.ru/patriarh-kirill-prepodobnyiy-sergiy-olitsvetvoreniesvyatoy-rusi/#ixzz386bwpP6Y>>.
- PERSSON, G. 2014. Russian Influence and Soft Power in the Baltic States: The View from Moscow. In PERSSON, G., WINNERSTIG, M. et al. *Tools of Destabilization: Russian Soft Power and Non-military Influence in the Baltic*. Stockholm: FOI – Swedish Defence Research Agency, 2014. s. 17 - 29. ISSN 1650-1942.
- PKHALADZE, T. 2010. The concept of Russian “Soft Power” and main objectives in Georgia. In PKHALADZE, T., VOLSKI, G. et al. *“Soft Power” – The New Concept Of The Russian Foreign Policy Toward Georgia (August 2008 Postwar Period)*. Tbilisi: International Centre for Geopolitical Studies and Konrad-Adenauer-Stiftung e.V., 2010. s. 13 - 17.
- POLEGKYI, O. 2011. *Changes in Russian foreign policy discourse and concept of 'Russian World'*. [online]. 2011. PECOB's Papers Series 16. [cit. 2015-04-25]. Dostupné na internete: <https://www.academia.edu/6988759/Changes_in_Russian_foreign_policy_discourse_and_concept_of_Russian_World_>.
- Putin: Kultúra je zjednocujúca substancia národa*. [online]. 2014. Hlas Ruska. [cit. 2015-02-19]. Dostupné na internete: <http://slovak.ruvr.ru/news/2014_04_23/Putin-Kultura-je-zjednocujuca-substancia-naroda-0736/>.

- Russia to Increase 'Soft Power' Budget to Improve Image Abroad. [online]. 2013. [cit. 2015-03-22]. Dostupné na internete: <<http://www.themoscowtimes.com/news/article/russia-to-increase-soft-power-budget-to-improve-image-abroad/481143.html>>.
- Rusko začína písať čiernu listinu „nežadúcich“ organizácii. [online]. 2015. [cit. 2015-08-13]. Dostupné na internete: <<http://www.amnesty.sk/rusko-zacina-pisat-ciernu-listinu-neziaducich-organizacii/>>
- SHAKIROV, O. 2013. *Russian Soft Power Under Construction*. [online]. 2013. E-International Relations (E-IR). [cit. 2015-05-08]. Dostupné na internete: <<http://www.e-ir.info/2013/02/14/russian-soft-power-under-construction/>>.
- SLOBODNIKOVA, O. 2010. Russia – The Rising of Great Power?. In *Sborník príspevků z XXII. sjezdu České geografické společnosti pořádaného Ostravskou univerzitou v Ostravě 31. srpna – 3. září 2010*. Ostrava: Ostravská Univerzita, 2010, s. 833 - 838. ISBN 978-80-7368-903-2.
- SOCOR, V. 2005. *Kremlin Redefining Policy In "Post-Soviet Space"*. [online]. 2005. The James Foundation. [cit. 2015-03-18]. Dostupné na internete: <[http://www.jamestown.org/programs/edm/single/?tx_ttnews\[tt_news\]=27502&tx_ttnews\[backPid\]=176&no_cache=1#.VXVop0bm5X1](http://www.jamestown.org/programs/edm/single/?tx_ttnews[tt_news]=27502&tx_ttnews[backPid]=176&no_cache=1#.VXVop0bm5X1)>.
- SOCOR, V. 2014. *Putin Inflates "Russian World" Identity, Claims Protection Rights*. [online]. 2014. The James Foundation. [cit. 2015-04-16]. Dostupné na internete: <[http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews\[tt_news\]=42579&no_cache=1#.VXXx30bm5X1](http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews[tt_news]=42579&no_cache=1#.VXXx30bm5X1)>
- SUSLOV, M. D. 2014. "Holy Rus": The Geopolitical Imagination in the Contemporary Russian Orthodox Church. I *Russian Politics and Law*. Vol. 52, No. 3, 2014, ISSN 1061–1940, s. 67 – 86.
- TAFURO, E. 2014. *Fatal attraction? Russia's soft power in its neighbourhood*. [online]. 2014. FRIDE - a European think tank for global action. [cit. 2015-05-10]. Dostupné na internete: <http://fride.org/download/PB_181_Russia_soft_power_in_its_neighbourhood.pdf>.
- THOMOVÁ, F. 2014. *Putin: Hodina Pravdy*. [online]. 2014. Revue Politika. [cit. 2015-03-10]. Dostupné na internete: <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/2099/putin-hodina-pravdy>>.
- THOMOVÁ, F. 2013. Ruská zahraničná politika. In *Kontexty – časopis o kultúre a spoločnosti*. Roč. 5, č. 2, 2013. ISSN 1803-6988.

- TŘESLÍNOVÁ, S. 2011. *Soft power v zahraniční politice Ruské federace*: Diplomová práce. Brno: Masarykovo Univerzita v Brne – Fakulta sociálních štúdií, 2011. 79 s.
- TUMINEZ, S. A. 2000. *Russian Nationalism since 1856: Ideology and the Making of Foreign Policy*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2000. 352 s. ISBN 978-0847688845.
- USOV, P. 2006. *Rusko, Ukrajina, Bielorusko a problém geopolitickej volby*. [online]. 2006. Despite Borders. [cit. 2015-03-04]. Dostupné na internete: <<http://despiteborders.com/rusko-ukrajina-bielorusko-a-problem-geopolitickej-volby/>>.
- VOLOVOJ, V. 2008. *New concept of the Russian foreign policy: from Vancouver to Vladivostok?*. [online]. 2008. Geopolitika. [cit. 2015-03-04]. Dostupné na internete: <<http://www.geopolitika.lt/?artc=2647>>.
- WEISS, M., POMERANTSEV, P. 2014. *The Menace of Unreality: How the Kremlin Weaponizes Information, Culture and Money*. New York: The Institute of Modern Russia, Inc, 2014. 43 s.
- YUDINA, V. N. 2011. On The Role Of The Russian Language In The Globalizing World Of XXI Century. In *Respectus Philologicus*. Vol. 19, No. 24, 2011. ISSN 1392-8295, s. 189 - 199.